

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка**

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Валентьєва Т.І., Богдан Т.М.

ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА
Практичний курс
Навчальний посібник

Чернігів -2017

Рецензенти:

Гавриш Н.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г Сковороди, провідний науковий співробітник лабораторії дошкільного виховання Інституту проблем виховання НАПН України.

Матвієнко С.І. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

В 15 Валентьєва Т.І.

Педагогіка дошкільна: практичний курс. Навчальний посібник / Т.І. Валентьєва, Т.М. Богдан. – Чернівці, 2017. – 92 с.

Навчальний посібник "Педагогіка дошкільна" входить до складу комплексу навчально-методичних матеріалів за програмою навчання студентів ОС «бакалавр», спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Зміст навчального посібника сприяє аналізу, закріпленню, узагальненню та творчій інтепретації теоретичних положень курсу «Педагогіка дошкільна». Першочергове значення в посібнику приділено спрямуванню майбутніх педагогів на вирішення практичних освітніх питань в організації навчально-виховного процесу в ЗДО.

*Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради університету
Національного університету "Чернігівський колегіум"
імені Т.Г. Шевченка (протокол №4 від 20 грудня 2017р.)*

УДК 373.2

© Валентьєва Т.І., 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ЗМІСТ І СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	24
<i>Змістового модуля 1</i>	
<i>«Загальні основи дошкільної педагогіки» .....</i>	<i>24</i>
<i>Змістового модуля 2</i>	
<i>«Виховання дітей у грі» .....</i>	<i>34</i>
<i>Змістового модуля 3</i>	
<i>«Навчання дітей дошкільного віку» .....</i>	<i>42</i>
<i>Змістового модуля 4</i>	
<i>«Виховання дітей дошкільного віку» .....</i>	<i>47</i>
<i>Змістового модуля 5</i>	
<i>«Дошкільний заклад, сім'я, школа» .....</i>	<i>62</i>
ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	68
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ	71
ДОДАТКИ	76

Дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве самотнє неповторне життя.
В. Сухомлинський.

ПЕРЕДМОВА

Питання ціннісного ставлення до формування з перших днів життя людини майбутнього як гармонійно розвиненої особистості дедалі більше хвилює людство нашої планети, підтвердженням тому є вперше проведена у 2010 році під егідою ЮНЕСКО Всесвітня конференція з освіти дітей раннього і дошкільного віку, участь у якій взяли представники 193 країн світу.

Періоди раннього і дошкільного дитинства є одними з найвизначніших у формуванні зростаючої особистості дитини, що нагально потребує талановитого професійного супроводу на шляху її становлення. Концептуальні основи освіти дітей дошкільного віку, висвітлені у законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти, освітніх програмах для дошкільних навчальних закладів та у Національній стратегії розвитку освіти України до 2021 року, вимагають якісно нового удосконалення рівня підготовки майбутніх фахівців у сфері дошкільної освіти. Саме тому першочергового значення у навчальному посібнику надано питанню формування у студентів педагогічної компетентності як готовності до розв'язання практичних питань професійної діяльності майбутніх педагогів. Значну увагу у посібнику приділено формуванню ціннісних орієнтацій та ставлень студентів до надбань педагогічного досвіду у галузі освіти і розвитку дітей раннього і дошкільного віку; до дитинства як унікального, неповторного і самоцінного періоду життя; до збереження дитячої субкультури; до особистості дитини як суб'єкта власної діяльності; до організації суб'єкт-суб'єктної діяльності з дітьми на засадах партнерства і співробітництва; до формування базових якостей особистісної зрілості дитини дошкільного віку; до прилучення дітей до гуманістичних, національних і загальнокультурних цінностей. Навчальний посібник побудовано на засадах неприйнятності як єдино вірного догматичного підходу до розгляду і розв'язання освітніх проблем дошкільля. Змістове наповнення посібника стимулює майбутніх фахівців до творчого, критичного співставлення педагогічних ідей, теорій, концепцій, систем; до вміння формувати власні педагогічні переконання шляхом аналізу, узагальнення, систематизації та творчої інтерпретації наявних знань; до вміння приходити до істини шляхом активності у дискусійному обговоренні (вміння висувати припущення, обґрунтовувати власну думку; неупереджено

вислуховувати точку зору іншого; знаходити положення у виступі опонента, з якими згоден, та обґрунтовувати свою позицію до аспектів, що викликають незгоду; робити висновки за результатами дискусії).

У склад навчального посібника включено: зміст і структуру навчальної дисципліни; практичні заняття (кожне заняття містить мету, план, завдання для самостійної роботи, запитання для самоконтролю, основну і додаткову літературу); питання до підсумкового контролю; основні поняття і терміни; список рекомендованої літератури; перелік нормативних документів дошкільної освіти, серед яких перелік рекомендованих Міністерством освіти і науки України програм для використання у дошкільних навчальних закладах у 2017-2018 навчальному році; зразки схем календарного планування освітньої діяльності у закладах дошкільної освіти.

Навчальний посібник призначений для студентів педагогічних факультетів напряму спеціальності 012 «Дошкільна освіта» освітнього ступеня «бакалавр», також матеріали посібника можуть бути корисними викладачам педвузів.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є організація навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку.

Міждисциплінарні зв'язки: у вивченні навчальної дисципліни використовуються знання, які отримують студенти при вивченні загальної педагогіки, історії дошкільної педагогіки, психології, анатомії і фізіології. Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Загальні основи дошкільної педагогіки.

Змістовий модуль 2. Виховання дітей у грі.

Змістовий модуль 3. Навчання дітей дошкільного віку.

Змістовий модуль 4. Виховання дітей дошкільного віку.

Змістовий модуль 5. Дошкільний заклад, сім'я, школа.

Метою навчальної дисципліни "Педагогіка дошкільна" є засвоєння студентами основних положень дошкільної педагогіки; формування умінь оцінки та аналізу педагогічних явищ і ситуацій, умінь моделювати освітній процес, розвиток професійної самосвідомості.

Завданнями підготовки бакалаврів з навчальної дисципліни «Педагогіка дошкільна» є:

- засвоїти основні категорії дошкільної педагогіки, вміти встановлювати зв'язки між ними;
- усвідомлювати сутність та практичне значення вивченого матеріалу;
- сформувані здатність виділяти головне та другорядне у вивченому матеріалі;
- використовувати засвоєні знання у типових та нестандартних ситуаціях;
- формувати системне педагогічне мислення, формувати уміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати та творчо інтерпретувати вивчений матеріал;
- формувати у майбутніх педагогів творчі здібності та компетентності шляхом активного залучення студентів до діагностичної, проектувальної, самоосвітньої діяльності та взаємодії з суб'єктами педагогічного процесу;
- виховувати позитивне ставлення до майбутньої педагогічної діяльності, потреби у самовдосконаленні.

Вивчаючи початковий курс «Педагогіка дошкільна» студенти оволодівають

знаннями:

- про сутність основних психолого-педагогічних категорій науки та взаємозв'язків між ними;
- про вікові та індивідуальні особливості дошкільників та значимість їх врахування у навчально-виховному процесі;
- про завдання, зміст, форми, методи і засоби навчання та виховання дітей різних вікових груп;
- про особливості організації педагогічного процесу навчання та виховання дітей дошкільного віку у ЗДО;

вміннями:

- самостійно працювати з науковою та методичною літературою;
- планувати і організувати навчання і виховання дітей різних вікових груп;
- сприяти розвитку здібностей дітей;
- включатись як партнер-організатор в їх діяльність і прагнути збагатити її зміст у відповідності з загальною метою виховання;
- здійснювати індивідуальний та диференційований підхід;
- організувати на засадах співробітництва взаємодію з батьками дітей у питаннях сімейного виховання дошкільників;
- використовувати у своїй діяльності передовий педагогічний досвід та результати науково-педагогічних досліджень;
- використовувати наукові методи дослідження дошкільників у педагогічному процесі.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I

Змістовий модуль 1

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Дошкільна педагогіка як наука. Розвиток суспільного дошкільного виховання. Дошкільне дитинство як соціокультурний і педагогічний феномен. Методологія педагогічних досліджень

Дошкільна педагогіка як наука, її становлення й розвиток на різних історичних етапах людського суспільства. Видатні вчені минулого й сучасності про суспільне дошкільне виховання. Суспільне дошкільне виховання в Україні (початок ХХ ст.). Категоріально-понятійний апарат сучасної дошкільної педагогіки, внесок провідних учених в її становлення й розвиток. Предмет дошкільної педагогіки як галузі педагогічних знань про дитину. Розвиток теорії та практики дошкільного виховання, його актуальні проблеми й перспективи. Сутність поняття «дитинство». Філософсько-педагогічні концепції дитинства. Обґрунтування цінності дошкільного дитинства у формуванні особистості. Феномен дитячої субкультури. Розвиток і становлення дитини-дошкільника як суб'єкта дитячої діяльності. Методологія досліджень у галузі дошкільної педагогіки. Методи педагогічних досліджень.

Тема 2. Дошкільна освіта як система. Особливості дошкільної освіти за кордоном

Сучасний стан системи дошкільної освіти в Україні та перспективи її розвитку. Система дошкільної освіти в нормативних документах. Актуальні проблеми дошкільної педагогіки. Системи дошкільної освіти різних країн світу. Сучасний освітній процес у дитячому садку. Типи дошкільних навчальних закладів та їх функції. Актуалізація проблем дошкільного виховання в різних країнах світу на сучасному етапі.

Тема 3. Вікова періодизація та індивідуальні особливості в розвитку особистості дошкільника

Проблема рівнів розвитку особистості дошкільника. Індивідуальні

особливості дошкільників, особливості що потребують коригування. Вікова періодизація. Рівномірність розвитку дитини. Ранній розвиток дітей. Проблеми акселерації. Сензитивні періоди розвитку. Вікові кризи в розвитку дитини дошкільного віку. Обдаровані діти.

Тема 4. Своєрідність періоду раннього дитинства

Загальні закономірності фізичного і психічного розвитку дітей раннього віку. Педагогічні правила виховання на етапі раннього дитинства. Організація навчання у ранньому віці.

Тема 5. Собистість дитини як об'єкт і суб'єкт виховання

Напрями освітньої роботи як запорука особистісного зростання дошкільника. Сутність і засоби виявлення та розвитку особистісних орієнтацій дітей. Наукові концепції виховання і розвитку особистості. Гуманізація педагогічної діяльності як засіб формування цілісної особистості дитини. Вплив творчості на виховання особистості. Формування партнерських взаємовідносин у ЗДО як запорука виховання цілісної особистості дошкільника. Становлення особистісної зрілості дошкільника. Базові якості особистості як складники особистісної зрілості дошкільника.

Тема 6. Педагогічні інновації в системі дошкільної освіти

Теоретичні основи інноваційної діяльності у ЗДО. Авторські програми як вид інноваційної діяльності. Педагогічні технології в інноваційній діяльності ЗДО. Проекти та проектна діяльність у ЗДО. Теоретичні основи вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду. Визначальні чинники інноваційної діяльності вихователя ЗДО.

Тема 7. Соціалізація шестирічних дітей як соціально-педагогічне явище

Про поняття «соціалізація», її сутність. Етапи і чинники соціалізації. Агенти соціалізації, її засоби. Механізми соціалізації. Складові чинники процесу соціалізації старших дошкільників.

Змістовий модуль 2

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ГРІ

Тема 8. Теорія гри

Зміст і завдання виховання, навчання та розвитку дитини дошкільного віку у грі. Сучасна класифікація дитячих ігор: а) творчі ігри; б) ігри з правилами; в) народні ігри. Історія становлення методики виховання, навчання і розвитку дошкільника у грі. Виховна і освітня цінність іграшки. Розвивальне предметно-ігрове середовище в ЗДО. Сучасні технології виховання і навчання дошкільників в ігровій діяльності. Сюжетно-рольова гра і передумови її виникнення. Структурні компоненти сюжетно-рольової гри та їх зміни впродовж дошкільного дитинства.

Тема 9. Гра – провідна діяльність дошкільника

Характеристика гри як виду діяльності дитини. Місце гри в дошкільному дитинстві. Гра та етапи її розвитку. Організація самостійної ігрової діяльності дітей. Планування і керівництво грою дошкільників. Особливості ігор дітей раннього віку. Планування і керівництво грою дошкільників. Роль дорослого в ігровій діяльності дошкільників. Виховне значення творчої гри.

Тема 10. Сюжетно-рольова гра дітей дошкільного віку

Зміст і структурні компоненти сюжетно-рольової гри. Характеристика сюжетно-рольової гри як творчої діяльності. Організація предметного середовища для сюжетно-рольових ігор у різних вікових групах. Виховання в дітей самостійності, активності і організаторських умінь у сюжетно-рольовій грі. Виховання у грі вміння домовлятися, грати у злагоді. Аналіз сюжетно-рольової гри дошкільників. Удосконалення змісту і структури сюжетно-рольової гри протягом дошкільного дитинства. Роль вихователя в організації сюжетно-рольової гри дошкільників.

Тема 11. Театралізовані ігри дошкільників

Особливості організації театралізованих ігор дошкільників. Види театрів у ЗДО. Типи театралізованих ігор (драматизації і режисерські) дошкільників. Роль театралізованої гри в розвитку в дошкільника

позитивного світосприйняття. Вплив театралізованої гри на емоційний і мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку.

Тема 12. Конструкторсько-будівельні ігри дітей дошкільного віку. Рухливі ігри дошкільників. народні ігри в ЗДО

Особливості організації та проведення конструкторсько-будівельних ігор. Специфіка організації конструкторсько-будівельних ігор у різних вікових групах ЗДО. Розвиваюче і виховне значення конструкторсько-будівельних ігор. Характеристика ігор з будівельним матеріалом, їх зв'язок з сюжетно-рольовими іграми. Види конструювання. Особливості рухливих ігор у ЗДО. Роль і місце народної гри у ЗДО.

Тема 13. Дидактичні ігри. Комп'ютерні ігри

Педагогіка дидактичної гри. Функції дидактичної гри. Основні види дидактичних ігор. Структурні компоненти дидактичної гри, їх характеристика. Методика організації та керівництва дидактичною грою у різних вікових групах. Комп'ютерні ігри, їх значення для розвитку особистості дитини. Класифікація комп'ютерних ігор за жанрами. Поняття про інформаційну культуру. Принципи систематизації дитячих освітніх комп'ютерних ігор, їх місце в педагогічному процесі дошкільного закладу. Головні напрями роботи в дитячому садку із впровадженням НІТ. Гігієнічні правила роботи дітей на комп'ютері.

Змістовий модуль 3

ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 14. Теоретичні основи навчання дітей дошкільного віку

Сутність і структура процесу навчання, його своєрідність у дошкільному віці. Дидактичні принципи як основа навчання дітей дошкільного віку. Психолого-педагогічні основи організації навчання дошкільників.

Тема 15. Методи навчання дітей дошкільного віку. Форми організації освітнього процесу з дошкільниками

Методи навчання дітей дошкільного віку. Засоби навчання дошкільників. Технології навчання дітей дошкільного віку. Форми оцінки результатів навчальної діяльності дошкільників. Форми організації навчання дошкільників.

Тема 16. Заняття як основна організаційна форма процесу навчання в ЗДО

Типи і види занять. Структура заняття залежно від його типу і виду. Мета і завдання заняття як педагогічної категорії. Етапи підготовки педагога до заняття.

Тема 17. Сучасні підходи до організації навчання в дошкільному закладі

Розвиток пізнавальної активності дошкільників. Форми роботи з дошкільниками в царині природи. Сучасні підходи до організації свят, дозвілля в дошкільному закладі. Навчання у формі гри. Фантазування на заняттях як засіб розвитку креативності.

МОДУЛЬ II

Змістовий модуль 4

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 18. Сутність виховання дітей у цілісному педагогічному процесі ЗДО

Мета, завдання і зміст виховання. Принципи виховання. Методи виховання. Виховання як засіб становлення особистісної зрілості дошкільника. Виховання базових якостей особистості.

Тема 19. Фізичне виховання і розвиток дітей дошкільного віку

Зміст, мета і завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку. Поняття про руховий режим та засоби його здійснення (фізичні вправи). Наукові засади планування режиму дня. Організація режиму дня в різних вікових групах. Основи виховання культури здорового способу життя у старших дошкільників. Зміст культурно-гігієнічних навичок дітей різних вікових груп. Умови і методика їх формування. Основи виховання безпечної поведінки в дошкільному віці.

Тема 20. Моральне виховання дошкільників

Особливості морального виховання в контексті завдань усебічного виховання дітей дошкільного віку. Моральні уявлення й моральна поведінка. Засоби й умови морального виховання. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку. Особливості виховання моральних почуттів у дітей дошкільного віку. Специфіка розвитку в дітей етичних уявлень. Формування моральних звичок і збагачення морального досвіду поведінки дітей. Виховання основ гуманізму та шанобливого ставлення в дошкільному віці. Особливості індивідуального підходу до соціально-морального розвитку дитини дошкільного віку.

Тема 21. Соціально-особистісне виховання дошкільників

Поняття про дисциплінованість і культуру поведінки. Своєрідність вияву дисциплінованості і культури поведінки в дітей дошкільного віку. Умови виховання дисциплінованості дітей дошкільного віку. Соціально-особистісне виховання як засіб формування соціальної компетентності. Формування в дошкільників культури спілкування, поведінки і діяльності. Виховання в дошкільників міжособистісної злагоди і партнерства як важливих базових якостей особистості.

Тема 22. Розумове виховання і розвиток дітей дошкільного віку. Основи сенсорного виховання дитини дошкільного віку

Поняття про розумовий розвиток і розумове виховання. Сенсорне виховання – складова частина розумового виховання, психолого-педагогічні основи сенсорного виховання дошкільників. Завдання, зміст, методи і засоби розумового виховання сучасних дітей дошкільного віку. Розвиток мисленнєвої діяльності дітей дошкільного віку, проблемні ситуації.

Педагогічні умови, методи і прийоми формування розумової активності дошкільників. Становлення мови дошкільників як показника розумового розвитку. Виховання допитливості й пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку. Формування в дошкільному дитинстві системи знань про довкілля. Періоди засвоєння сенсорних еталонів у дошкільному віці. Етапи сенсорного виховання дошкільників. Роль вихователя в керівництві процесом сенсорного виховання дошкільників.

Тема 23. Трудове виховання

Сутність трудового виховання дошкільників. Завдання трудового виховання дітей дошкільного віку. Види праці дітей. Форми організації трудової діяльності в дошкільному віці. Мета і завдання трудового виховання дошкільників. Особливості праці дітей дошкільного віку. Методи ознайомлення дошкільників з працею дорослих. Етапи ознайомлення з працею дорослих. Види праці дітей. Форми організації трудової діяльності дітей. Загальні критерії трудової готовності дітей (за З.Борисовою).

Тема 24. Економічне виховання дітей дошкільного віку

Мета та засоби економічного виховання дітей дошкільного віку в Україні та за кордоном. Економічне виховання за кордоном. Важливість економічного виховання дошкільників на сучасному етапі. Авторські програми економічного виховання дітей. Методика економічного виховання сучасних дошкільників. Організація і планування процесу економічного виховання в різних вікових групах дошкільного закладу. Спрямованість предметно-ігрового середовища на економічне виховання дітей різних вікових груп. Економічне виховання дітей у сім'ї. Виховання ощадливості в дітей дошкільного віку.

Тема 25. Естетичне виховання дітей дошкільного віку

Особливості і завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку. Функції естетичного виховання. Сутність естетичного виховання. Методи естетичного виховання та їх реалізація в різних організаційних формах у ЗДО.

Тема 26. Гендерне виховання в умовах сім'ї та закладу дошкільної освіти

Теоретичні аспекти гендерного виховання дітей. Зміст і принципи гендерної освіти дітей. Виховання в дітей гендерної самосвідомості. Освітній компонент гендерного виховання дошкільників.

Змістовий модуль 5

ДОШКІЛЬНИЙ ЗАКЛАД, СІМ'Я, ШКОЛА

Тема 27. Педагогічний процес у закладах дошкільної освіти

Структура педагогічного процесу. Розвивальне середовище як складова педагогічного процесу. Особливості педагогічного процесу в групах раннього віку. Особливості педагогічного процесу в різних вікових групах дошкільного віку. Планування педагогічного процесу у ЗДО. Формування дитячого колективу у ЗДО. Педагогічна діагностика досягнень дітей дошкільного віку і моніторинг освітнього процесу у дошкільному закладі.

Тема 28. Освітній процес у різновіковій групі дитячого садка

Організація і комплектування різновікових груп у дошкільному навчальному закладі. Психолого-педагогічні засади організації освітньої роботи в різновіковій групі за ідеями Софії Русової. Організація взаємодії дітей у різновіковій групі дошкільного закладу. Особливості ігрової та трудової діяльності дошкільників у різновікових групах. Особливості навчально-виховної діяльності дошкільників у різновікових групах. Особливості планування занять у різновікових групах.

Тема 29. Роль сім'ї у вихованні дитини дошкільного віку

Вплив сім'ї на формування особистості дитини дошкільного віку. Типи сімей та основні хиби сімейного виховання. Родинне виховання, його принципи і завдання. Педагогічні умови виховання дітей у сім'ї. Стилї взаємодії між дорослими та дітьми у сім'ї. Методи дослідження стосунків "дорослий-дитина" у сім'ї.

Тема 30. Форми і методи взаємодії дошкільного закладу із сім'єю та соціальними установами. педагогічна просвіта сучасних батьків

Співробітництво дитячого дошкільного закладу із сім'єю. Методи вивчення сім'ї та участь батьків у діяльності дошкільного закладу. Форми взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'єю. Умови успішного родинного виховання в сучасних умовах. Актуальність педагогічної просвіти сучасних батьків. Освітні програми України про взаємодію дитячого закладу із сім'єю вихованців. Проблеми взаємодії дошкільного закладу й сім'ї на сучасному етапі. Педагогічна просвіта сучасних батьків. Організація взаємодії з культурним простором міста. Взаємодія дитячого садка зі школою.

Тема 31. Готовність дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання і методи її визначення

Поняття «готовність до шкільного навчання». Фізична готовність до шкільного навчання. Інтелектуальна готовність до навчання в школі. Формування мотиваційної та вольової готовності. Особливості організації процесу підготовки до школи . Методи визначення готовності дитини до шкільного навчання. Діагностика психологічної готовності дітей до шкільного навчання.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістові модулі і теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Всього
Модуль I				
Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ.				
1. Дошкільна педагогіка як наука. Розвиток суспільного дошкільного виховання. Дошкільне дитинство як соціокультурний і педагогічний феномен. Методологія педагогічних досліджень.	2	2	4	8
2. Дошкільна освіта як система. особливості дошкільної освіти за кордоном інновації в педагогічному процесі ЗДО.	2	2	4	8
3. Вікова періодизація та індивідуальні особливості особистості дошкільника	2	2	4	8
4. Своєрідність періоду раннього дитинства	2		4	6
5. Особистість дитини як об'єкт і суб'єкт виховання. Соціалізація шестирічних дітей як соціально-педагогічне явище.	2	2	4	8
Всього (змістовий модуль 1)	10	8	20	38
<i>Форми модульного контролю: усна відповідь, індивідуальні навчально-дослідні завдання</i>				
Змістовий модуль 2. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ГРІ				
6. Теорія гри. гра - провідна діяльність дошкільника. ігри за правилами	1	1	8	10
7. Дидактичні ігри. комп'ютерні ігри.	1	1	6	8
8. Сюжетно-рольова гра дітей дошкільного віку.	1	2	2	5
9. Театралізовані ігри дошкільників.	1	2	2	5

Змістові модулі і теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Всього
10. Конструкторсько-будівельні ігри. рухливі ігри. народні ігри.		2	2	4
Всього (змістовий модуль 2)	4	8	20	32
<i>Форми модульного контролю: усна відповідь, оцінка за виконані індивідуальні навчально-дослідні завдання</i>				
Змістовий модуль 3. ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ				
11. Теоретичні основи навчання дітей дошкільного віку методи і форми організації навчання дітей дошкільного віку.	4	2	5	11
12. Заняття як основна форма навчання дошкільників	2	2	5	9
Всього (змістовий модуль 3)	6	4	10	20
Всього (Модуль I)	20	20	50	90
<i>Форми модульного контролю: усна відповідь, поточне тестування, підсумкова контрольна робота, оцінка за виконані індивідуальні навчально-дослідні завдання, залік.</i>				
Модуль II				
Змістовий модуль 4. ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ				
13. Сутність виховання дитини дошкільного віку в цілісному педагогічному процесі.		2	2	4
14. Фізичне виховання дітей дошкільного віку.		2	4	6
15. Моральне виховання дітей дошкільного віку. Соціально-особистісне виховання дітей дошкільного віку.	2	2	4	8

Змістові модулі і теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Всього
16. Розумове виховання і пізнавально-мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. Сенсорне виховання дошкільників.	2	2	6	10
17. Естетичне виховання дітей дошкільного віку.	2	2	4	8
18. Трудове виховання дітей дошкільного віку економічне виховання дітей дошкільного віку.	2	2	4	8
19. Гендерне виховання в умовах сім'ї та закладу дошкільної освіти	2		4	6
Всього (З.М.IV)	10	12	28	50
Форми модульного контролю: <i>усна відповідь, підсумкова контрольна робота, оцінка за виконанні індивідуальні навчально-дослідні завдання</i>				
Змістовий модуль V. ДОШКІЛЬНИЙ ЗАКЛАД, СІМ'Я, ШКОЛА.				
20. Педагогічний процес. освітній процес у різновіковій групі дитячого садка.	4	2	6	12
21. Роль сім'ї у вихованні дитини дошкільного віку. педагогічна просвіта сучасних батьків	2	2	4	8
22. Форми і методи взаємодії дошкільного навчального закладу із сім'єю	2	2	6	10
23. Готовність дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання.	2	2	4	10
Всього (З.М. V)	10	10	20	40
Форми модульного контролю: <i>усна відповідь, поточне тестування, підсумкова контрольна робота, оцінка за виконанні індивідуальні навчально-дослідні завдання, екзамен</i>				
Всього (З.М. IV-V)	20	22	48	90
ВСЬОГО	40	42	98	180

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Назва теми	Кільк. год.
1	Дошкільна педагогіка як галузь педагогічної науки. Дошкільне дитинство як соціокультурний і педагогічний феномен. Особистість дитини дошкільного віку.	4
2	Вікові та індивідуальні особливості дітей дошкільного віку.	2
3	Дошкільна освіта як система. Педагогічні інновації в дошкільній освіті.	2
4	Теорія гри.	2
5	Сюжетно-рольова гра дітей дошкільного віку	2
6	Дидактичні ігри дітей дошкільного віку. Комп'ютерні ігри в освітньому процесі ДНЗ.	2
7	Театралізовані ігри дошкільників	2
8	Конструкторсько-будівельні ігри дітей дошкільного віку. Рухливі ігри дітей дошкільного віку. Народні ігри в ДНЗ.	2
9	Теоретичні основи навчання дітей дошкільного віку. Сучасні підходи до організації навчальної діяльності дошкільників.	2
10	Заняття як основна форма організації навчальної діяльності.	2
11	Сутність виховання дітей у цілісному педагогічному процесі ДНЗ.	2
12.	Фізичне виховання дітей дошкільного віку.	2
13.	Розумове виховання і пізнавально-мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. Сенсорне виховання дітей дошкільного віку.	2
14.	Соціально-особистісне виховання дошкільників. Моральне виховання дітей дошкільного віку.	2
15.	Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку.	2
16.	Трудове виховання дітей дошкільного віку. Економічне виховання дітей дошкільного віку.	2
17.	Педагогічний процес у ЗДО. Особливості організації освітнього процесу в різновікових групах ЗДО.	2

18.	Роль сім'ї у вихованні дитини дошкільного віку.	2
19.	Планування і організація взаємодії ЗДО з сім'єю та соціальними установами.	2
20.	Готовність дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання.	2
Всього		42

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
67-74	D	
60-66	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Навчальні досягнення студента оцінюються у **90-100 балів**, якщо він володіє глибокими та усвідомленими знаннями, здатний творчо застосовувати їх у практичній діяльності; виявляє практичну здатність до обґрунтованого та логічного викладу теоретичного матеріалу, може зробити порівняльну характеристику, узагальнити та творчо інтерпретувати основні положення педагогічних ідей сучасних вчених та вчених минулого, відповіді студента характеризуються критичністю і самостійністю суджень; не допускає мовленнєвих помилок; готуючись до занять використовує посібники та додаткову літературу, готує доповіді за рефератами; розв'язуючи дискусійні педагогічні питання, обґрунтовує власну думку, наводить приклади вирішення проблем з творів сучасних вчених та вчених минулого; використовує рекомендації провідних педагогів, готуючи матеріал для освітнього процесу у ЗДО; у доповідях за рефератом аналізує, робить порівняльну характеристику, критично оцінює, узагальнює підходить до розуміння педагогічних проблем у поглядах різних вчених, та творчо інтерпретує матеріал; має високий рівень майстерності до злагодженої роботи в малих і середніх групах.

83-89 балів отримує студент, що володіє глибокими та усвідомленими знаннями з курсу; проявляє здатність до обґрунтованого та логічного викладу матеріалу; готуючись до занять використовує посібники та додаткову літературу; розв'язуючи дискусійні педагогічні питання, запропоновані викладачем, наводить приклади вирішення з творів сучасних вчених та вчених минулого; застосовує теоретичний матеріал для вирішення практичних завдань сучасного освітнього процесу у ЗДО; відчуває деякі труднощі при застосуванні логічних операцій з педагогічними категоріями, при порівнянні підходів до розуміння певних проблем у поглядах різних вчених; відповіді логічно правильно побудовані, без мовленнєвих помилок містять власні приклади, що свідчить про творче засвоєння матеріалу; має високий рівень навичок до злагодженої роботи в малих і середніх групах.

75-82 балами оцінюються досягнення студента, який здебільшого має глибокі та усвідомлені знання; свідомо і повно відтворює навчальний матеріал, з деякими неточностями у неосновному матеріалі; виклад теоретичного матеріалу достатньо обґрунтований, іноді порушує послідовність викладу, відповіді логічно правильно побудовані без мовленнєвих помилок; готуючись до занять користується посібниками та додатковою літературою; під час відповіді наводить приклади з творів сучасних вчених та вчених минулого; здебільшого усвідомлює яким чином

теоретичні положення можна застосувати в освітньому процесі, але не завжди може практично застосувати їх для реалізації завдань освітнього процесу у ЗДО; відчуває труднощі в обґрунтованні власної думки в дискусіях; не може порівняти підходи до розуміння певних проблем у поглядах різних вчених; має недостатньо високий рівень навичок до злагодженої роботи в малих і середніх групах.

Навчальні досягнення оцінюються у **68-74 бали**, якщо знання студента недостатньо глибокі та усвідомлені; виклад матеріалу студентом здебільшого повний, логічний, але недостатньо обґрунтований; при підготовці до занять використовує посібники та додаткову літературу; наводить приклади з творів сучасних педагогів та класиків педагогіки, але не завжди може практично застосувати їх рекомендації для реалізації завдань освітнього процесу у ЗДО; не завжди може розв'язати проблемне питання, порівняти педагогічні об'єкти та підходи до розуміння певних проблем у поглядах вчених.

60-67 балів одержує студент, навчальні досягнення якого визначаються неповним відтворенням основного матеріалу з неточностями у другорядному матеріалі; порушенням послідовності викладу; відповіді містять логічні та мовленнєві помилки; недостатньо проявляється самостійність мислення.

35-59 балів отримує студент, навчальні досягнення якого характеризуються неповним, неусвідомленим, механічним відтворенням матеріалу зі значними помилками та прогалинами у знаннях сутності основних категорій дошкільної педагогіки; висловлює необґрунтовані судження, з порушенням логічності та послідовності викладу; не виявляє самостійності мислення; відповіді містять численні мовленнєві помилки.

0-34 балів отримує студент, що не може відтворити основні поняття та основні положення курсу.

Форми підсумкового контролю навчальних досягнень студента:
тестування, модульний контроль, залік, екзамен.

Види роботи студентів, що підлягають оцінюванню:

1. Заповнення самостійно розроблених блок-схем за питаннями.
2. Опрацювання наукової літератури, її конспектування.
3. Підготовка індивідуальних завдань.
4. Активна участь у проведенні практичних занять (підготовка тематичних виступів, розв'язання педагогічних задач, підготовка проблемних запитань, відповіді на запитання, аналіз, узагальнення, систематизація та творча інтерпретація теоретичного матеріалу з даного

курсу, удосконалення навички співпрацювати в групах та брати участь у розв'язанні дискусійних питань, набуття практичного досвіду організації навчально-виховної діяльності у ЗДО тощо).

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аникеева Н.П. Воспитание игрой / Н.П. Аникеева. М.: Просвещение, 1987.-114 с.
2. Аркин Е. А. Ребенок в дошкольные годы / Е. А. Аркин. – М.: Просвещение, 1968. – 445 с.
3. Артемова Л.В. Соціалізація дитини в родині // Дошкільне виховання. – 2004. - №3. – С.3-5.
4. Базовий компонент дошкільної освіти. Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., та ін. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
5. Баркан А. Большая книга о воспитании детей. Дайте ребенку максимальные шансы стать счастливым, или я люблю тебя, мой шалунишка / Алла Баркан. – М. : АСТ, 2009. – 670 с.
6. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2-х книгах. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. видання / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
7. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади.- К.: Либідь, 2003.- 344с.
8. Богуш А. М. Наступність в роботі дошкільної і початкової ланок освіти в світлі базового компоненту дошкільної освіти в Україні / А.М.Богуш // Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області у 2012–2013 навчальному році (дошкільна освіта): метод. рекомендації: у 3-х ч. / упоряд. Батліна Л. В., Григоренко Г. І. – Ч. III. – Запоріжжя: Акцент Інвест-Трейд, 2012. – 240 с.
9. Бреслав Г. М. Эмоциональные особенности формирования личности в детстве: Норма и отклонения / Г. М. Бреслав. – М.: Педагогика, 1990. – 144 с.
10. Впевнений старт. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку / Андієтті О. О., Голубович О. П., Дяченко Т. В. та ін. – Мандрівець, 2007. – 222 с.
11. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення / Наталія Гавриш. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.
12. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутії. – Запоріжжя : ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2016. – 160 с.
13. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білосканенко [та ін.]; наук. ред.: Г.В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. - 304с.

14. Дошкольная педагогика / под ред. В. И. Ядешко [и др.]. – М., 1988. – 415 с.
15. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб. : Питер, 2013. – 464 с.
16. Зінкевич-Евстигнеева Т. Д. Путь к волшебству. Теория и практика сказкотерапии / Т. Д. Зінкевич-Евстигнеева. – СПб.: Златоуст. 1998. – 352 с.
17. Карпинская Н. С. Художественное слово в воспитании детей / Н. С. Карпинская. – М. : Педагогика, 1972. – 151 с.
18. Козлова С.А. Дошкольная педагогика / С.А. Козлова, Т.А. Куликова. М.: Академия, 2002. – 416 с.
19. Кононко Е. Л. Чтобы личность состоялась: [монографія] / Е. Л. Кононко. – К. : Рад. школа, 1991. – 224 с.
20. Кононко О. Запорука особистісного зростання дошкільника / О. Кононко // Дошкільне виховання. – 1999. – № 10. – С. 3–5.
21. Кононко О. Л. Психологічний комфорт як умова морального становлення особистості / О. Л. Кононко // Дошкільне виховання. – 1996. – № 5. – С. 4–5.
22. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): [навч. посіб. для вищ. навч. закладів] / О. Л. Кононко. – К. : Освіта, 1998. – 255 с.
23. Кононко О. Л. Стратегічна мета виховання – життєва компетентність дитини / О. Л. Кононко // Дошкільне виховання. – 1999. – № 5. – С. 3–6.
24. Кононко О.Л. Психолого-педагогічні засади особистісно орієнтованого виховання дошкільників // Гуманістично-спрямований виховний процес і становлення особистості (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учівської молоді).–Зб. наук. праць.- К.: ВіРА Інсайт, 2001–Кн. I.-С.30-38.
25. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві).- Навч. посібник для вищих навчальних закладів.- К.: Освіта, 1998.- 288с.
26. Корчак Я. Как любить ребенка: Книга о воспитании / Януш Корчак /пер. с польск. – М.: Политиздат, 1990. – 493 с.
27. Котырло В. К. Развитие волевого поведения у дошкольников / В. К. Котырло. – К. : Рад. шк., 1971. – 196 с.
28. Крутій К. Л. Скарбничка ігор для розумних батьків і кмітливих дітлахів / К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2010 – 220 с.
29. Крутій К. Педагогічний аналіз як функція управління дошкільним навчальним закладом: моногр. / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2007. – 236 с. – (Б-ка методиста дошк. навч. закл.).

30. Крутій К. Сучасне заняття в дошкільному навчальному закладі: традиції чи інновації? / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2009 – 176 с.
31. Кудин В. Эмоции в обучении и образовании: социально-психологический аспект: учеб. пособие / Вячеслав Кудин. – Харьков : НТУ „ХПИ”, 2012. – 180 с.
32. Кулачківська С.Є. Я – дошкільник: Вікові та індивідуальні аспекти психологічного розвитку / С.Є. Кулачківська, С.О. Ладивір. – К.: Нора-прінт, 1996.-108с.
33. Мельникова Н. В. Методология исследования эмоциональной сферы дошкольника, развитие его личности педагогом / Н. В. Мельникова. – Шадринск: ПО „Исеть”, 2004. – 135 с.
34. Менджеричкая Д.В. Воспитателю о детской игре / Под ред. Т.А. Марковой. М.: Просвещение, 1982. - 128 с.
35. Михайленко Н.Я. Короткова Н.А. Как играть с ребенком / Н.Я. Михайленко Н.А. Короткова. – М.: Академический проект, 2001. 160 с.
36. Мухина В.С. Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта / В.С. Мухина. М.: Педагогика, 1981. - 139 с.
37. Незабаром до школи. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. 6-й рік життя / [уклад. О. А. Дмітрієва]. – К.: Основа, 2010. – 189 с.
38. Некрасова З. Сказочные возможности / Зоряна Некрасова, Нина Некрасова. – М.: ООО: Изд-во „София”, 2007. – 224 с.
39. Никитин Б.П. Ступеньки творчества или развивающие игры / Б.П. Никитин. – М.: Просвещение, 1990.- 158 с.
40. Ніколенко Д. Ф. Формування естетичних почуттів у дітей дошкільного віку / Д. Ф. Ніколенко – К. : Рад. шк., 1967. – 95 с.
41. Новлянская З. Н. Почему дети фантазируют / З. Н. Новлянская. – М.: Знание, 1978. – 48 с.
42. О.Усова. Навчання в дитячому садку // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навч. посібник/ За заг. ред. З.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С. 453-460.
43. Одаренные дети / под общ. ред. Г.В. Бурменской, В.М. Слуцкого. М.: Прогресс, 1991.-376 с.
44. Пастюк О. Партнерство детей и взрослых? А почему бы и нет!: [монографія] / Ольга Пастюк. – Запорожье: ООО „ЛИПС” ЛТД, 2010. – 144 с.
45. Пиаже Ж. Суждение и рассуждение ребенка / Ж. Пиаже. СПб: СОЮЗ, 1997.-284 с.

46. Піроженко Т. О. Психологічний супровід інноваційно-освітніх технологій в дитячому садку: навч.-метод. посібник / Т. О. Піроженко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 48 с.
47. Піроженко Т. О. Розмовляти – тобто заявити про себе світу / Т. О. Піроженко // Практична психологія та соціальна робота, 2006. – № 1. – С. 6–11.
48. Піроженко Т. Чи не спрощуємо можливості дитини? / Т. Піроженко // Дошкільне виховання. – 2003. – №5. – С.10–11.
49. Поддьяков Н. Н. К вопросу о развитии мышления дошкольников / Н. Н. Поддьяков // Возрастная и педагогическая психология. – М., 1982. – С. 128–132.
50. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : [навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Т. І. Поніманська. – К.: Академвидав, 2006. – 456 с.
51. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 352с.
52. Поніманська Т.І. Психолого-педагогічні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді.- Зб. наук. праць.- К., 2002.- С.190-195.
53. Построение развивающей среды в дошкольном учреждении / В.А. Петровский, Л.М. Кларина, Л.А. Смыгина и др. М.: Новая школа, 1993. – 107 с.
54. Про дошкільну освіту: Закон України // Дошкільне виховання.- 2001. – 33с.
55. Програма розвитку дитини дошкільного віку „Українське дошкілля”/О.І. Білан; за заг. ред. О.В. Низовської. - 2017. – 256с.
56. Програма формування педагогічної культури батьків / [за ред. Постового В. Г.]. – К.: ДЦССМ, 2003. – 108 с.
57. Психология воспитания / Под ред. В.А. Петровского. – М.: Аспект - Пресс, 1995.- 152 с.
58. Психология и педагогика игры дошкольника / Под ред. А.В. Запорожца, А.П. Усовой. -М.: Просвещение, 1966. 186 с.
59. Развитие познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания / Под ред. Л.А. Венгера. М.: Педагогика, 1986. – 224 с.
60. Родари Д. Грамматика фантазий. Введение в искусство придумывания историй / Пер. с итал. Ю.А. Добровольской. М.: Прогресс, 1978. – 210 с.

61. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання. Вибрані пед. твори: У 2 кн. Кн.1 / За ред. Є. Коваленко.- К.: Либідь, 1997. – С. 171 - 258.
62. Сиротенко Г. Інноваційний потенціал освіти: досягнення на тлі проблем // Завуч, 2005. - № 13. – С. 4–10.
63. Сказка как источник творчества детей: пособие для педагогов дошкол. учреждений / науч. рук. Ю. А. Лебедев. – Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 288 с.
64. Смирнова Е. О. Особенности общения с дошкольниками: [учеб. пособие для студ. серед. пед. учеб. заведений] / Е. О. Смирнова. – М.: Академия, 2000. – 197 с.
65. Стрелкова Л.П. Уроки сказки / Л.П. Стрелкова. М.: Просвещение, 1990. – 128 с.
66. Сухомлинский В.А. Избранные педагогические сочинения / В.А. Сухомлинский. – М.: Просвещение, 1981. –248 с.
67. Тамберг Ю.Г. Развитие творческого мышления ребенка / Ю.Г. Тамберг. – СПб.: Речь, 2002. – 176 с.
68. Трифонова Е. О детском рисунке как форме игры / Е. Трифонова // Дошкольное воспитание. 1996. - № 2. - С. 24 - 27.
69. Туров М. П. Створи себе через казку: [посібник для батьків, учителів, вихователів, керівників гуртків і методистів] / під заг. ред. С. Чередниченко. – К.: Кобза, 2003. – 128 с.
70. Туров М. Про злого колобка та добру лисицю. Виховуємо творчу особистість / М. Туров // Дошкільне виховання. – 2001. – № 3. – С. 22–23.
71. Угадай, как нас зовут: игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста / под ред. Л.А. Венгера, О.М. Дьяченко. М.: Просвещение, 1994. – 96 с.
72. Умственное воспитание дошкольников / Под ред. Н.Н. Поддьякова. М.: Педагогика, 1972. – 288 с.
73. Усова А.П. Роль игры в воспитании детей / А.П. Усова. – М.: Просвещение, 1976. – 142 с.
74. Ушинский К.Д. О наглядности обучения. Избр. пед. соч. Т. 2. М.: Просвещение, 1954. 658 с.
75. Федорова М. А. Зміст і методичні основи виховання дітей дошкільного віку: навч. посібник / М. А. Федорова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 118 с.
76. Федорова М. А. Організація роботи з українською народною казкою у формуванні моральної свідомості дітей молодшого дошкільного віку / М.А. Федорова // Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти: зб. наук.-метод. праць / за заг.

ред. В.Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – С. 431– 434.

77. Федорова М. А. Особливості формування естетичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку / М. А. Федорова // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Київ-Вінниця, 2011. – Вип. 67. Частина І. – С. 158–162.

78. Фесюкова Л. Б. Воспитание сказкой / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио, 1997. – 464 с.

79. Фесюкова Л. Б. Год перед школой / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; М.: АСТ, 2000. – 496 с.

80. Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб. : Крисалл, 1996. – 446 с.

81. Флерина Е.А. Эстетическое воспитание дошкольника / Под ред. В.Н. Шацкой.- М.: Изд-во АПН РСФСР, 1961.-332 с.

82. Форми взаємодії дошкільного закладу з сім'єю. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dnz38.edu.vn.ua/news/18.html>

83. Формування дослідницької культури старших дошкільників у проектній діяльності : метод. реком. /колектив авторів. – Запоріжжя: ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2013. – 56 с. : табл., іл. – (Бібліотека вихователя ДНЗ).

84. Художественное творчество в детском саду / Под ред. Н.А. Ветлугиной. – М.: Просвещение, 1974.– 175 с.

85. Хухлаева О. В. Маленькие игры в большое счастье. Как сохранить психическое здоровье дошкольника / О. В. Хухлаева, О. Е. Хухлаев, И.М. Первушина. – М. : Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 224 с.

86. Чуковский К. От двух до п'яти / К. Чуковский. – Мн.: Нар. асвета, 1983. – 319 с.

87. Щедровицкий Р.П. К методологии исследования детской игры / Р.П. Щедровицкий // Психология и педагогика игры / под ред. А.В. Запорожца, А. Усовой.– М.: Просвещение, 1966. С. 90-101.

88. Эмоциональное развитие дошкольника / Под ред. А.Д. Кошелевой. – М.: Просвещение, 1985. –176 с.

89. Эстетическое воспитание в детском саду / Под ред. Н.А. Ветлугиной. – М.: Просвещение, 1985. – 207 с.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Дошкільна педагогіка як галузь педагогічної науки. Дошкільне дитинство як соціокультурний і педагогічний феномен (4 год)

***Мета:** формувати у студентів знання про основні категорії дошкільної педагогіки як науки; формувати практичні вміння аналізувати нормативні документи, систематизувати й узагальнювати основні положення з джерел наукової літератури, формувати у студентів ціннісне ставлення до дошкільного дитинства як важливого етапу розвитку особистості, дитини як суб'єкта дитячої діяльності, до збереження дитячої субкультури; формувати практичні навички творчої роботи з науковими джерелами.*

План заняття:

1. Об'єкт, предмет та завдання дошкільної педагогіки.
2. Методологія сучасних педагогічних досліджень дошкільного дитинства. Методи дослідження дошкільної педагогіки.
3. Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.
4. Цінність дошкільного дитинства у формуванні особистості.
5. Розвиток і становлення дитини-дошкільника як суб'єкта дитячої діяльності. Феномен дитячої субкультури.
6. Вплив творчості на виховання особистості дитини дошкільного віку.
7. Формування партнерських взаємовідносин між дорослим і дитиною як запорука виховання цілісної особистості дошкільника.
8. Становлення особистісної зрілості дошкільника. Базові якості особистості як складники особистісної зрілості дошкільника.

Література:

Основна:

1. *Базовий компонент дошкільної освіти. Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; авт. кол-в:*

- Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., та ін. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н. В. Лисенко, Н.Р. Кирста. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 360 с.
  3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т. І. Поніманська, Л. І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 456 с.
  4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т. І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. – 352с.

Додаткова:

1. Аркин Е. А. Ребенок в дошкольные годы / Е. А. Аркин. – М.: Просвещение, 1968. – 445 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2-х книгах. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. видання / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – К.: Либідь, 2003. – 344с.
4. Дошкольная педагогика: учебник для академического бакалаврата / Н. В. Микляева, Ю. В. Микляева, Н. А. Виноградова; под общ.ред. Н. В. Микляевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 496с. – Серия: Бакалавр. Академический курс.
5. Кононко О. Запорука особистісного зростання дошкільника / О. Кононко // Дошкільне виховання. – 1999. – № 10. – С. 3–5.
6. Пастюк О. Партнерство детей и взрослых? А почему бы и нет!?: [монографія] / Ольга Пастюк. – Запорожье: ООО «ЛИПС» ЛТД, 2010. – 144 с.
7. Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб.: Крисалл, 1996. – 446 с.

Запитання для самоконтролю:

1. Розкрийте сутність функцій дошкільної педагогіки (описова, пояснювальна, проєктивно-конструктивна, прогностична, світоглядна)

2. В якій формі бажано з дошкільниками застосовувати методи дослідження? Наведіть приклад методу дослідження, розробленого або адаптованого для дошкільників.
3. Назвіть історичний час, коли дитинство почали розглядати як самостійне поняття.
4. Розкрийте сутність сучасних концепцій самоцінності дитинства (Д. Ельконіна, Д. Фельдштейна, Ш. Амонашвілі, В. Кудрявцева та ін.) схарактеризуйте їх роль у вирішенні задач розвитку дошкільника.
5. Як може проявляти себе дитина як суб'єкт дитячої діяльності?
6. Яким чином накопичення соціокультурного досвіду дитиною сприяє її розвитку як суб'єкта дитячих видів діяльності?
7. Перерахуйте основні базові якості особистісної зрілості дошкільника.
8. Які фактори формування особистості дитини ви знаєте?
9. Вставте пропущене слово у вираз *"Рушійними силами формування особистості є....., що виявляються у біологічних і соціальних закономірностях розвитку людини"*.
10. Встановіть взаємозв'язок між біологічними і соціальними факторами. Згадайте приклади взаємодії цих факторів з особистого досвіду або з літературних джерел.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Розкрийте сутність явища "педагогізація суспільства" на прикладі таких сфер як дитяча література і мультиплікаційні фільми. Наведіть приклади педагогічної неграмотності в сучасних творах мистецтва для дітей, спрогнозуйте можливі педагогічні наслідки цього негативного явища.
2. Заведіть алфавітний словник для запису ключових термінів з дошкільної педагогіки, основних положень дошкільної педагогіки і цитат видатних вчених і занотуйте основні терміни цієї теми (завдання стосується всіх тем, що вивчатимуться).
3. Поясніть, як Ви розумієте цитату А. Гогоберідзе: *"Педагогіка – це мистецтво розуміння і допомоги, взаємодії і довіри, співробітництва і співтворчості"*.
4. Зобразіть схематично етапи педагогічного дослідження.
5. Намалюйте схему, що відображає зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.

6. Підготуйте таблицю, в якій відображено основні етапи становлення і розвитку дошкільної педагогіки.
7. Знайдіть у творі «Серце віддаю дітям» В. Сухомлинського слова про самоцінність дитинства, знайдіть відповідні вислови інших вчених, занотуйте до словника знайдені цитати.
8. Підготуйте реферативні повідомлення на основі аналізу педагогічної літератури про значення дошкільного дитинства в розвитку особистості.
9. Зобразіть схематично за допомогою кіл (одне в одному) часову динаміку «зони актуального розвитку» та «зони найближчого розвитку», названих «сам» та «разом з дорослим» за допомогою двох схематичних малюнків: обидва з однаковою «зоною актуального розвитку», але один з широкою «зоною найближчого розвитку», інший – з вузькою. Спрогнозуйте і зобразіть «зону актуального розвитку», якою вона буде згодом в обох випадках, поясніть причини відмінностей.
10. Проаналізуйте особливості розвитку дошкільників різних вікових груп у чинних освітніх програмах для дошкільних навчальних закладів.
11. Ознайомитись з працею Беха І. Д. Виховання особистості (С. 149-158). Законспектувати матеріал за таким планом:
  - *особливості когнітивного розвитку дошкільника;*
  - *особливості розвитку емоційно-почуттєвої сфери дошкільника;*
  - *розвиток мотиваційної сфери дошкільника;*
  - *особливості розвитку діяльній сфери дошкільника.*

Методичні рекомендації

Визначте, з якими галузями наукового знання у дошкільної педагогіки найбільш тісні зв'язки, в чому вони проявляються, як це можна зобразити на схемі? Чи можна виділити групи наук, узагальнюючи їх на основі певної ознаки?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Вікові та індивідуальні особливості дітей дошкільного віку (2 год)

***Мета:** ознайомлювати студентів з віковими та індивідуальними особливостями дітей дошкільного віку; формувати практичні навички*

врахування індивідуальних і вікових особливостей в організації освітнього процесу у ЗДО.

План заняття:

1. Вікові особливості дітей дошкільного віку.
2. Індивідуальні особливості дітей дошкільного віку.
3. Врахування в освітньому процесі гендерних особливостей дошкільників.
4. Кризи розвитку дитини дошкільного віку.
5. Сензитивні періоди розвитку у дошкільному дитинстві.

Література:

Основна:

1. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 360 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т. І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Веракса Н. Е. Индивидуальные особенности познавательного развития детей дошкольного возраста / Под ред. О. М. Дьяченко. – М.: ПЕР СЭ, 2003. – 144 с.
2. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А. Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.
3. Кулачківська С.Є. Я – дошкільник: Вікові та індивідуальні аспекти психологічного розвитку / С.Є.Кулачківська, С.О. Ладивір. – К.: Нора-прінт, 1996. – 108с.
4. Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб.: Крисалл, 1996. – 446 с.

Запитання для самоконтролю:

1. До яких новоутворень веде криза розвитку? Назвіть основні прояви та психологічні новоутворення кожної вікової кризи дошкільного дитинства. Як можна пом'якшити прояви кожної з вікових криз.
2. До яких негативних наслідків може призвести обмеження рухової активності дитини вікового проміжку 1-4.5 років?
3. Як робота в "зоні найближчого розвитку" може позитивно вплинути на перебіг сензитивного періоду?
4. Якому вченому належить запропонована нижче сензитивна періодизація? Чи є вона повною, стосовно дітей вікового проміжку від народження до 6 років?
0-6 років – період розвитку мовлення.
0-5.5 років – період сенсорного розвитку, сприйняття, органів відчуття.
1-4,5 років – період освоєння рухів і дій.
1,5-3 роки – період сприйняття порядку.
1,8-3,5 – період інтересу до дрібних предметів (дрібна моторика).
2-6 років – період соціальної адаптації.

Методичні рекомендації

Стосовно сензитивних періодів важливо враховувати у плануванні і організації освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку, що: ці періоди тривають певний час і проходять безповоротно; вікові межі сензитивних періодів не є точними, у кожної дитини вони можуть бути дещо зрушені у той або інший бік.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Складіть порівняльну таблицю відмінностей у розвитку дівчат і хлопців. Створіть комплект ілюстрованих інформаційних листів для розміщення на стенді для ознайомлення батьків з віковими та індивідуальними особливостями дітей з порадами як подолати негативні прояви вікової кризи чи індивідуальних особливостей дошкільника.
2. На основі аналізу програм виховання у ЗДО випишіть особливості дітей, які потребують підвищеної уваги з боку вихователя.
3. Знайдіть сензитивні періодизації різних вчених, проаналізуйте їх, створіть власну сензитивну періодизацію розвитку дитини до 6 років.

Методичні рекомендації

Критеріями порівняння розвитку дівчат і хлопців доцільно взяти такі: гендерні особливості сприймання, мислення, мовлення, особливості протікання видів діяльності (ігрова, навчальна), особливості міжособистісної взаємодії з іншими людьми, ставлення до оцінювання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Дошкільна освіта як система. Педагогічні інновації в дошкільній освіті (2год)

Мета: формувати у студентів уявлення про сучасний стан системи дошкільної освіти в Україні та зарубіжних країнах; ознайомлювати з системами дошкільної освіти, розробленими видатними вченими; формувати практичні навички творчої переробки та використання теоретичних положень для розв'язання актуальних проблем сьогодення у дошкільлі, формувати у студентів уявлення про зміст та основні компоненти педагогічних інновацій у дошкільлі та практичні навички вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду в освітній процес ЗДО.

План заняття:

1. Сучасний стан системи дошкільної освіти в Україні та перспективи її розвитку.
2. Освітні програми у системі дошкільної освіти.
3. Типи дошкільних навчальних закладів.
4. Актуальні проблеми дошкільної педагогіки.
5. Дошкільна освіта у зарубіжних країнах.
6. Теоретичні основи інноваційної діяльності у ЗДО.
  - Авторські програми як вид інноваційної діяльності.
  - Педагогічні технології в інноваційній діяльності ЗДО.
  - Проекти та проектна діяльність у ЗДО.
  - Визначальні чинники інноваційної діяльності вихователя ЗДО
7. Теоретичні основи вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду.

Література:

Основна:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. / І. М. Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. - 352 с.
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / О.І. Білан, за заг. ред. О.В. Низовської. – Тернопіль: Мандрівець, 2017 – 256с.
3. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів/упоряд.: О. М. Байєр, Л.В. Батліна, А.М. Богуш та ін; наук. керівник акад. А.М. Богуш; за заг. ред. Л.В. Батліної. – Тернопіль: Мандрівець, 2015 – 200с.
4. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
6. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Дошкольная педагогика / под ред. В. И. Ядешко [и др.]. — М., 1988. — 415 с.
2. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.
3. Дошкольная педагогика: учебник для академического бакалаврата /Н.В. Микляева, Ю.В. Микляева, Н.А. Виноградова; под общ.ред. Н.В. Микляевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 496с. – Серия: Бакалавр. Академический курс.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте дві освітні програми розвитку дошкільників - комплексну і парціальну за орієнтовним планом: (повна назва програми; науковий керівник, автор(и); вікові групи дітей, розвиток яких охоплює програма; мета; завдання; принципи; структура

програми (зміст і завдання кожного розділу (підрозділу) програми; освітні лінії, що висвітлюються в кожному з розділів; врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей; формування компетенцій; інформація про форми і засоби реалізації програмових завдань) занотуйте у вигляді порівняльної таблиці.

2. Розробіть та проведіть тренінг для вихователів, метою якого є засвоєння основних положень певної освітньої лінії Базового компонента дошкільної освіти.
3. Розробіть та проведіть тренінг для вихователів за однією з освітніх програм, рекомендованих МОН для використання у ЗДО.
4. Створіть візуальний колаж актуальних, на Ваш погляд, проблем освіти дошкільників.
5. Уявіть, що Ви маєте розповісти про систему дошкільної освіти гостям із далекого зарубіжжя. Підготуйте виступ-презентацію, що ілюструватиме Ваші слова.
6. Зобразіть схематично способи побудови освітніх програм.
7. Підготуйте реферати на теми:
  - *Сучасні системи дошкільної освіти в конкретній зарубіжній країні (за власним вибором);*
  - *Особливості системи дошкільної освіти М. Монтесорі (Р. Емлія, Р. Штайнера);*
  - *Порівняльний аналіз педагогічних ідей щодо виховання дошкільнят Софії Русової та Марії Монтесорі.*
8. Виділіть позитивні та негативні, на Вашу думку, тенденції розвитку системи освіти в Україні, обґрунтуйте свою думку.
9. Розробити проект діяльності дошкільників у різних вікових групах ЗДО.
10. Розкрийте сутність освітніх технологій розроблених або адаптованих для дітей дошкільного віку (*Г. Домана, М. Зайцева, Нікітіних, ТРВЗ, М. Монтесорі та ін.*), підготуйте для організації на практичному занятті декілька завдань обраної технології.

Методичні рекомендації

Під час аналізу програм бажано вживати вирази: "В основу програми покладено ідеї, що відображають погляди авторів на..."; "Програма передбачає...побудована на засадах... ", "Автори програми розглядають дошкільне дитинство як: а)..., б)... тощо"; "У програмі висвітлено такі завдання дошкільного закладу:..."; "Програму побудовано за принципами:";"Завдання і зміст виховної роботи з дітьми подано у

(кількість) розділах (підрозділах): (назви)"; "Сутність розділу (назва) розкривається", "До реалізації змісту програми автори радять підходити...."

Готуючи виступ-презентацію щодо дошкільної системи освіти в Україні, згадайте переваги української системи освіти.

Запитання для самоконтролю:

1. Перерахуйте типи ЗДО та охарактеризуйте особливості кожного?
2. Що розуміється під поняттям "рання освіта". Які системи ранньої освіти Вам відомі (Г. Доман, М. Монтесорі, М. Ібука)? Назвіть плюси і мінуси кожної?
3. Перерахуйте фактори підвищення якості дошкільної освіти?
4. Перерахуйте загальні і специфічні вміння та навички здійснення дітьми видів діяльності?
5. Перерахуйте риси творчої діяльності, що підлягають формуванню в дошкільному віці.
6. Обґрунтуйте, чим різняться новація та інновація в сучасному педагогічному процесі.
7. Схарактеризуйте, як впливають псевдоінновації на педагогічну технологію.
8. Розкрийте найважливіші, з Вашого погляду, чинники інноваційної діяльності вихователя ЗДО.

Змістовий модуль 2. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ГРІ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Теорія гри (2 год.)

Мета: *формувати у студентів уявлення про зміст та основні завдання здійснення освіти дошкільників засобами ігрової діяльності; формувати практичні навички планування та організації різноманітних ігор з дітьми дошкільного віку.*

План заняття:

1. Зміст і завдання виховання, навчання та розвитку дитини дошкільного віку у грі.
2. Історія становлення методики виховання, навчання та розвитку дошкільника у грі.

3. Виховна і освітня цінність іграшки.
4. Роль і місце гри у ЗДО.
5. Розвивальне предметно-ігрове середовище у ЗДО.
6. Сучасна класифікація дитячих ігор: а) творчі ігри; б) ігри з правилами; в) народні ігри
7. Сучасні технології виховання і навчання дошкільників в ігровій діяльності.
8. Народні ігри – джерело духовності.
9. Особливості ігор дітей раннього віку.
10. Роль дорослого в ігровій діяльності дошкільників.
11. Виховне значення творчої гри.

Література:

Основна:

1. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 465с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Аникеева Н.П. Воспитание игрой / Н.П. Аникеева. М.: Просвещение, 1987.-114 с.
2. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.
3. Дошкольная педагогика: учебник для академического бакалаврата /Н.В. Микляева, Ю.В. Микляева, Н.А. Виноградова; под общ.ред. Н.В. Микляевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 496с. – Серия: Бакалавр. Академический курс.
4. Никитин Б.П. Ступеньки творчества или развивающие игры / Б.П. Никитин.-М.: Просвещение, 1990.- 158 с.
5. Тамберг Ю.Г. Развитие творческого мышления ребенка / Ю.Г. Тамберг. -СПб.: Речь, 2002.- 176 с.

6. Фесюкова Л. Б. *От трех до семи* / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб.: Крисалл, 1996. – 446 с.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Законспекуйте у вигляді тез матеріал про значення гри для дитини дошкільного віку з творів:
  - a) К. Ушинського "Людина як предмет виховання".
  - b) П. Лесгафта "Об играх в семье"
  - c) Д. Ельконіна "Психогические вопросы дошкольной игры"
2. Вставте пропущене в цитати:
  - a) Олександри Усової: "У центрі уваги при розгляді гри як форми організації дитячого життя стоїть не той чи інший тип гри, а ..... дітей через ігри, у процесі ігор, ...у дусі суспільної поведінки і вчинків."
  - b) Дебори Менджеринської: "Розвиток ігрової творчості проявляється перш за все у поступовому..... гри."
3. Проаналізуйте сутність і обґрунтуйте важливість додержання вихователем педагогічних умов з організації ігрової діяльності дітей: *добір ігор з урахуванням вікових особливостей та рівня їх розвитку; поступове ускладнення ігор відповідно до зміни обсягу та рівня знань дітей; пояснення дітям правил гри; забезпечення активності і зацікавленості всіх дітей; систематичний контроль і допомога дітям під час гри незалежно від її етапу; використання прийомів взаємонавчання дітей в іграх; роль вихователя в організації ігрової діяльності.*
4. Складіть поради батькам «Іграшки і ігри, від яких залежить майбутнє дитини.»

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть причини неможливості застосування класифікації гри за П. Блонським та О. Леонтєвим у сучасному дошкільному вихованні?
2. Назвіть основні положення, відповідно до яких гра є провідним видом діяльності дошкільника. Хто з видатних педагогів і психологів обстоює цю думку?
3. Чи є розходження в трактуванні етапів розвитку гри у працях вітчизняних та зарубіжних учених? Наведіть конкретні приклади і прокоментуйте їх?
4. Охарактеризуйте завдання дошкільної освіти, які доцільно розв'язувати у ігровій діяльності?
5. Перерахуйте і розкрийте сутність етапів онтогенезу ігрової діяльності дитини.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Сюжетно-рольова гра дітей дошкільного віку (2 год)

Мета: формувати у студентів знання про зміст і структуру сюжетно-рольових ігор дошкільників; формувати практичні навички збагачення та удосконалення змісту сюжетно-рольових ігор з метою стимулювання розвитку дошкільників.

План заняття:

1. Зміст і структура сюжетно-рольової гри. Характеристика сюжетно-рольової гри як творчої діяльності.
2. Організація предметного середовища для сюжетно-рольових ігор у різних вікових групах.
3. Виховання у дітей самостійності, активності і організаторських умінь у сюжетно-рольовій грі.
4. Виховання у грі вміння домовлятися, грати в злагоді.
5. Аналіз сюжетно-рольової гри дошкільників.
6. Роль вихователя в організації сюжетно-рольової гри дошкільників.

Література:

Основна:

1. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкільця. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Аникеева Н.П. Воспитание игровой / Н.П. Аникеева. М.: Просвещение, 1987. -114 с.
2. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.

3. Крутій К. Л. *Скарбничка ігор для розумних батьків і кмітливих дітей / К. Л. Крутій.* – Запоріжжя: ТОВ „ЛІПС” ЛТД, 2010 – 220 с.
4. Никитин Б.П. *Ступеньки творчества или развивающие игры / Б.П. Никитин.* -М.: Просвещение, 1990. - 158 с.
5. *Дошкільня педагогика: учебник для академического бакалаврата / Н.В. Микляева, Ю.В. Микляева, Н.А. Виноградова; под общ.ред. Н.В. Микляевой.* – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 496с. – Серия: Бакалавр. Академический курс.
6. Козлова С.А. *Дошкільня педагогика / С.А. Козлова, Т.А. Куликова.* М.: Академия, 2002. - 416 с.
7. Фесюкова Л. Б. *От трех до семи / Л. Б. Фесюкова.* – Харьков: Фолио; СПб.: Крисалл, 1996. – 446 с.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Запропонуйте розв’язання проблемних ситуацій:
  - У дітей виникають одночасні бажання виконувати головну роль у грі. Запропонуйте, як доцільно розподілити ролі у грі?
  - Якщо ви бачите, що в іграх дітей часто повторюються сцени жорстокості та насильства, бійки. Які методи та прийоми роботи Ви запропонуєте в такій ситуації?
2. Складіть схему аналізу сюжетно-рольової гри дітей певної вікової групи.
3. Складіть таблицю методичних прийомів керівництва сюжетно-рольовими іграми дошкільників.
4. Окресліть шляхи перспективного розвитку творчої сюжетно-рольової гри в одній із вікових груп дитячого садка.

Запитання для самоконтролю:

1. У яких випадках треба втручатися вихователю в сюжетно-рольову гру і як саме?
2. Назвіть компоненти структури сюжетно-рольової гри і розкрийте сутність кожного з них?
3. Назвіть етапи ускладнення сюжетно-рольової гри?
4. Розкрийте особливості відбору сюжетно-рольових ігор для дошкільників за критерієм віку дитини?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

Дидактичні ігри дітей дошкільного віку. Ком'ютерні ігри в освітньому процесі ЗДО (2 год)

Мета: формувати у студентів знання про функції і види дидактичних ігор; формувати практичні навички удосконалення і організації дидактичних та комп'ютерних ігор дітей дошкільного віку.

План заняття:

1. Функції і види дидактичної гри.
2. Структурні компоненти дидактичної гри, їх характеристика.
3. Методика організації дидактичних ігор у різновікових групах ЗДО.
4. Методика організації комп'ютерних ігор у ЗДО.

Література:

Основна:

2. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. - К.: «Академвидав», 2004. - 456с
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. - К.: Видавничий дім «Слово», 2004. - 352с.

Додаткова:

1. Веракса Н.Е. Индивидуальные особенности познавательного развития детей дошкольного возраста / Под ред. О.М.Дьяченко. - М.: ПЕР СЭ, 2003 - 144 с.
2. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. - СПб.: Питер, 2013. - 464 с.
- 3 Крутий К. Л. Скарбничка ігор для розумних батьків і кмітливих дітлахів / К. Л. Крутий. - Запоріжжя: ТОВ „ЛПРС” ЛТД, 2010 - 220 с.
- 4 Метиева Л. А. Развитие сенсорной сферы детей. Пособие для учителей спец. (коррекц.) образоват. учреждений VIII вида / Л. А. Метиева, Э. Я. Удалова. - М.: Просвещение, 2009. - 160 с.

5 *Никитин Б.П. Ступеньки творчества или развивающие игры / Б.П. Никитин. -М.: Просвещение, 1990. - 158 с.*

6 *Психология и педагогика игры дошкольника / Под ред. А.В. Запорожца, А.П. Усовой. -М.: Просвещение, 1966.- 186 с.*

7 *Умственное воспитание дошкольников / Под ред. Н.Н. Поддъякова. М.: Педагогика, 1972. - 288 с.*

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Підберіть дидактичні ігри для дітей різних вікових груп, виготовте ці ігри та проведіть на практичному занятті. Спробуйте розробити нові удосконалені варіанти цих ігор.
2. Складіть картотеку публікацій з досвіду використання комп'ютерних ігор у роботі з дошкільниками.
3. Підберіть декілька дидактичних ігор для дошкільників однієї з вікових груп, визначте їх мету, виготовте обладнання і проведіть зі студентами своєї групи.

Запитання для самоконтролю:

1. Визначте об'єктивні чинники, якими зумовлена необхідність виділення дидактичної гри в окремий різновид.
2. Наведіть приклади моделювання освітніх завдань за принципом концентричності й урахування вікових та індивідуальних особливостей дошкільників за допомогою дидактичної гри.
3. У чому полягає значення комп'ютерних ігор для навчання і розвитку дітей дошкільного віку?
4. Розкрийте виховну цінність дидактичних ігор?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

Театралізовані ігри дошкільників (2 год)

Мета: формувати у студентів уявлення про особливості організації театралізованих ігор з дітьми дошкільного віку; формувати практичні навички підготовки і організації різних видів театру з метою реалізації потреб дошкільників у самовираженні.

План заняття:

1. Особливості організації театралізованих ігор дошкільників.

2. Види театрів у ЗДО.
1. Типи театралізованих ігор (драматизації і режисерські) дошкільників.
3. Роль театралізованої гри в розвитку в дошкільника здатності до позитивного світосприйняття.
4. Вплив театралізованої гри на емоційний і мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку.

Література:

Основна:

1. Артемова Л.В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі / Л.В. Артемова. – К.: ТОВ Томіріс, 2002.- 292 с.
2. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.
4. Дошкольная педагогика: учебник для академического бакалаврата /Н.В. Микляева, Ю.В. Микляева, Н.А. Виноградова; под общ.ред. Н.В. Микляевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 496с. – Серия: Бакалавр. Академический курс.
5. Трифонова Е. О детском рисунке как форме игры / Е. Трифонова // Дошкольное воспитание. 1996. - № 2. - С. 24 - 27.
6. Тамберг Ю.Г. Развитие творческого мышления ребенка / Ю.Г. Тамберг. -СПб.: Речь, 2002.- 176 с.
7. Туров М. Про злого колобка та добру лисицю. Виховуємо творчу особистість / М. Туров // Дошкільне виховання. – 2001. – № 3. – С. 22–23.
8. Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб.: Крисалл, 1996. – 446 с.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Запропонуйте методи і прийоми керівництва режисерськими іграми для дітей різних вікових груп.
2. Проаналізуйте ігровий матеріал для театралізованої діяльності, який має бути у кожній з вікових груп.
3. Сплануйте роботу в парах: імпровізація режисерських ігор засобами різних типів театрів (*тіньового, пальчикового, лялькового тощо*)
4. Потренуйтеся у створенні об'єктів тіньового театру, створіть обладнання для пальчикового театру.
5. Проаналізуйте завдання використання театралізованих ігор для навчання, виховання і розвитку дітей різних вікових груп на основі аналізу чинних програм виховання і навчання дошкільників.
6. Визначте спільне та відмінне у театралізованих, сюжетно-рольових іграх та іграх з правилами (*за основу порівняння доцільно взяти структуру гри*).
7. Складіть розгорнутий план підготовки до гри-драматизації за українською казкою в одній з вікових груп ЗДО (*за власним вибором*).

Запитання для самоконтролю:

1. Розкрийте значення режисерських ігор? Які умови розвитку режисерських ігор дітей?
2. Назвіть умови створення предметного середовища для режисерських ігор?
3. Перерахуйте особливості педагогічного супроводу розвитку режисерської гри?
4. У чому значення театралізованих ігор для розвитку дитини дошкільного віку?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8

Конструкторсько-будівельні ігри дітей дошкільного віку. Рухливі ігри дітей дошкільного віку. Народні ігри в ЗДО (2 год)

Мета: формувати у студентів навички використання розвиваючого потенціалу конструкторсько-будівельних, рухливих та народних ігор для дітей дошкільного віку; формувати практичні навички врахування особливостей організації кожного з видів ігор та визначення ролі педагога в керівництві ними.

План заняття:

1. Розвиваюче і виховне значення конструкторсько-будівельних ігор.
2. Характеристика ігор з будівельним матеріалом, їх зв'язок з сюжетно-рольовими іграми.
3. Особливості організації та проведення конструкторсько-будівельних ігор.
4. Види конструювання.
5. Специфіка організації конструкторсько-будівельних ігор в різних вікових групах ЗДО.
6. Особливості рухливих ігор у ЗДО.
7. Роль і місце народної гри в патріотичному вихованні дітей дошкільного віку.

Література:

Основна:

1. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.
2. Крутій К. Л. Скарбничка ігор для розумних батьків і кмітливих дітлахів / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2010 – 220 с.
3. Козлова С.А. Дошкольная педагогика / С.А. Козлова, Т.А. Куликова. М.: Академия, 2002. - 416 с.
4. Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб.: Крисалл, 1996. – 446 с.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Запропонуйте способи вирішення завдань сенсорного виховання у конструкторсько-будівельних іграх.
2. Визначте прийоми групування дітей в іграх з будівельним матеріалом (у молодшій, старшій та різновіковій групах).
3. Проаналізуйте місце і роль конструкторсько-будівельних ігор у чинних освітніх програмах для використання у дошкільних навчальних закладах.
4. Підготуйте бесіду для дітей старшого дошкільного віку, мета якої полягає у патріотичному вихованні дитини засобами народної іграшки та гри.

Запитання для самоконтролю:

1. У чому полягає значення конструкторсько-будівельних ігор для навчання і розвитку дітей дошкільного віку?
2. Розкрийте виховну і розвивальну цінність рухливих ігор?
3. Розкрийте сутність патріотичного виховання дошкільників засобами народної гри?

Змістовий модуль 3. НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ. (ДОШКІЛЬНА ДИДАКТИКА)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9

Теоретичні основи навчання дітей дошкільного віку. Сучасні підходи до організації навчальної діяльності дошкільників (2 год)

Мета: формувати у студентів знання про теоретичні основи навчальної діяльності дошкільників; формувати навички аналізу, творчої інтерпретації та практичного застосування теоретичних положень в освітній діяльності ЗДО; формувати у студентів знання про методи, засоби, технології навчання дітей дошкільного віку; формувати практичні уміння і навички підбирати й організовувати найбільш доцільні для кожного виду діяльності дошкільника форми організації навчання.

План заняття:

1. Теоретичні основи навчання дітей дошкільного віку.

2. Методи навчання дітей дошкільного віку.
3. Засоби навчання дошкільників.
4. Технології навчання дітей дошкільного віку.
5. Форми оцінки результатів навчальної діяльності дошкільників.
6. Форми організації навчання дошкільників.
7. Закономірності і принципи організації процесу навчання у дошкільному віці.

Література:

Основна:

1. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Веракса Н.Е. Индивидуальные особенности познавательного развития детей дошкольного возраста / Под ред. О.М.Дьяченко. – М.: ПЕР СЭ, 2003 – 144 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. / І.М. Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. - 352 с.
3. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.
4. Дошкольная педагогика: учебник для академического бакалаврата /Н.В. Микляева, Ю. В. Микляева, Н.А. Виноградова; под общ.ред. Н.В. Микляевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 496с. – Серия: Бакалавр. Академический курс.
5. Кравцов Г.Г. Психология и педагогика обучения дошкольников: Учебное пособие. / Г.Г.Кравцов, Е.Е. Кравцова – М.: МОЗАИКА СИНТЕЗ, 2013. – 264с.
6. Фабер А. Как говорить с детьми, чтобы они учились /Адель Фабер, Элейн Мазлиш; [пер. с англ. Т. Новиковой]. – М.: Эксмо, 2010. - 288с.: ил.

7. *Фесюкова Л. Б. Год перед школой / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; М.: АСТ, 2000. – 496 с.*

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Складіть таблицю: "Закономірності і принципи навчання дошкільників", стрілками покажіть зв'язок між закономірностями і принципами навчання дітей дошкільного віку.

2. Зобразіть у вигляді схеми структуру процесу навчання дошкільників. Зробіть опорні записи, що розкривають кожний з компонентів.

3. Складіть рекомендації для вихователів щодо оцінювання діяльності дітей в процесі навчання.

4. Складіть план-конспект екскурсії і підготуйтеся до його моделювання в аудиторії. Після проведення зробіть аналіз екскурсії.

5. Складіть рекомендації до використання словесних методів навчання у роботі з дітьми різних вікових груп.

6. Складіть рекомендації до використання наочних методів навчання у роботі з дітьми різних вікових груп.

7. Складіть рекомендації до використання практичних методів навчання у роботі з дітьми різних вікових груп.

8. Змодельуйте навчальну ситуацію, в якій використовуються методи і прийоми за принципом комплексності.

Методичні рекомендації

Аналіз екскурсії доцільно проводити за такими структурними компонентами: *вид екскурсії; доцільність програмового змісту з огляду на освітній, розвиваючий та виховний ефект; структура екскурсії та раціональність змісту кожної частини; дотримання гігієнічних та естетичних вимог до організації екскурсії; використання різних видів наочності; методи і прийоми організації навчальної діяльності дітей; врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей; оцінка вихователя, залучення до оцінки дітей; підведення підсумку та установка на використання нових знань.*

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть ознаки, за якими освітній процес у ЗДО відрізняється від такого процесу в інших навчальних закладах?

2. Хто з педагогів уперше обґрунтував принципи дидактики? В якій праці? Які положення цієї праці є актуальними сьогодні?
3. Як основні характеристики дошкільного віку мають враховуватися у процесі навчання дітей? Перерахуйте особливості процесу навчання дошкільників?
4. Дайте визначення процесу навчання за І. Лернером?
5. Назвіть шість основних компонентів структури процесу навчання (за Ю. Бабанським) і розкрийте їх сутність?
6. . Перерахуйте задачі навчання дошкільників, а також задачі, які виконує оцінка?
7. Перерахуйте компоненти соціального досвіду, якими має оволодіти дитина для повноцінного розвитку і входження в соціум?
8. Поясніть, чому протиріччя виступають рушійними силами у процесі навчання? Розкрийте ці протиріччя, наведіть практичні приклади протиріч?
9. Назвіть і охарактеризуйте стадії навчання? Які умови треба створювати для дітей дошкільного віку для проходження кожної із стадій? Сконструйте ситуацію, де б навчання дошкільників проходило всі стадії процесу навчання.
10. Які дидактичні чинники впливають на вибір методів навчання дітей дошкільного віку?
11. Розмежуйте два поняття "форма навчання" і "форма організації навчання"?
12. Які особливості та переваги порівняно з фронтальним навчанням має навчальний процес, що організовується у формі групової роботи?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 10

Заняття як основна форма організації навчання у ЗДО (2год)

***Мета:** формувати у студентів знання про типи і види занять, особливості їх структури залежно від типу і виду; формувати практичні уміння і навички розробки та проведення різних типів занять.*

План заняття:

1. Типи і види занять, структура заняття залежно від його типу і виду.
2. Мета і завдання заняття як педагогічної категорії.
3. Етапи підготовки педагога до заняття.
4. Дидактичні особливості інтегрованих занять.

Література:

Основна:

1. *Сучасне заняття в дошкільному закладі: Навчально-методичний посібник / за ред. Н.В.Гавриш авт.кол.: Н.В.Гавриш, О.О.Лінник, Н.В.Губанова. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 496 с*
2. *Гавриш Н.В. Інтегровані заняття: Методика проведення. — К.: Шк. світ, 2007. — 128 с.*
3. *Крутій К. Сучасне заняття в дошкільному навчальному закладі: традиції чи інновації? / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2009 – 176 с.*
4. *Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкільця. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.*
5. *Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.*
6. *Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.*

Додаткова:

1. *Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.*
2. *Кравцов Г.Г. Психология и педагогика обучения дошкольников: Учебное пособие. / Г.Г.Кравцов, Е.Е. Кравцова – М.: МОЗАИКА СИНТЕЗ, 2013. – 264с.*
3. *Крутій К. Педагогічний аналіз як функція управління дошкільним навчальним закладом: моногр. / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2007. – 236 с. – (Б-ка методиста дошк. навч. закл.).*
4. *Фесюкова Л. Б. Год перед школой / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; М.: АСТ, 2000. – 496 с.*

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Складіть таблицю типів занять з дітьми дошкільного віку.
2. Розробіть план-конспект заняття певного типу і виду (на вибір викладача).

3. Складіть конспект статті *О. Усової «Процес навчання на заняттях»*.

Запитання для самоконтролю:

1. Перерахуйте схожі і відмінні риси заняття для старших дошкільників та уроку для першокласників.
2. Розкрийте сутність та особливості організації занять різних типів (комбіновані, комплексні, домінуючі, тематичні, сюжетно-динамічні, інтегровані).

Змістовий модуль 4. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 11

Сутність виховання дітей у цілісному педагогічному процесі ЗДО (2год)

***Мета:** формувати у студентів знання про мету, завдання, зміст, принципи, методи, засоби, технології виховання дітей дошкільного віку; формувати практичні навички виховання базових якостей особистості дошкільника.*

План заняття:

1. Мета, завдання і зміст виховання дітей дошкільного віку.
2. Принципи виховання дошкільників.
3. Методи, форми та засоби виховання дітей дошкільного віку.
4. Виховання як засіб становлення особистісної зрілості дошкільника. Виховання базових якостей особистості як складників особистісної зрілості дошкільника.

Література:

Основна:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2-х книгах. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. Видання / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. - К.: Либідь, 2003. - 344с.
- 3.

4. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
6. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Психология воспитания / Под ред. В.А. Петровского. — М.: Аспект - Пресс, 1995.- 152 с.
2. Корчак Я. Как любит ребенка: Книга о воспитании / Януш Корчак / пер. с польск. – М.: Политиздат, 1990. – 493 с.
3. Федорова М. А. Зміст і методичні основи виховання дітей дошкільного віку: навч. посібник / М. А. Федорова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 118 с.
4. Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб.: Кристалл, 1996. – 446 с.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Складіть "Поради для вихователя" щодо реалізації методів формування свідомості особистості у роботі з дітьми різних вікових груп.
2. Складіть рекомендації до використання методів формування досвіду суспільної поведінки у роботі з дітьми різних вікових груп.
3. Складіть рекомендації щодо використання методів стимулювання діяльності і поведінки у роботі з дітьми різних вікових груп.
4. Наведіть практичні приклади застосування методів виховання.
5. Підготуватися до дискусії: "Методи покарання: допустимі і недопустимі форми "
6. Підготуйте ігри і завдання з формування базової якості особистості дошкільника (за власним вибором).
7. З творів дитячої літератури підберіть приклади, де показано сформованість або формування базових якостей літературних героїв. Зробіть висновки про особливості прояву вибраної вами властивості у період дошкільного дитинства.

Запитання для самоконтролю:

1. Схарактеризуйте особливості процесу виховання у дошкільному віці.
2. Назвіть умови та засоби успішності процесу виховання дітей дошкільного віку.
3. Назвіть основні протиріччя процесу виховання, які є його рушійною силою.
4. Які складники поведінки дитини свідчать про те, що виховання як процес встановлення взаємодії педагога і дитини здійснюється правильно?
5. Назвіть шість основних компонентів структури процесу виховання (за Ю. Бабанським) і розкрийте їх сутність?
6. Розкрийте триєдину функцію, яку виконує виховання в освітньому процесі ЗДО?
7. Чому наголошується на умовності кінцевого результату вихованості особистості?
8. Розкрийте сутність особливостей організації виховання дошкільників?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 12

Фізичне виховання дітей дошкільного віку (2год)

***Мета:** формувати у студентів знання про зміст, завдання і засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку; формувати практичні навички підготовки дошкільників до формування у дітей ціннісного ставлення до свого здоров'я та культурно-гігієнічних навичок.*

План заняття:

1. Зміст, мета, завдання і засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку.
2. Поняття про руховий режим та засоби його здійснення (фізичні вправи).
3. Наукові засади планування режиму дня. Організація режиму дня в різних вікових групах.
4. Основи виховання культури здорового способу життя у старших дошкільників.
5. Зміст культурно-гігієнічних навичок дітей різних вікових груп. Умови і методика їх формування.
6. Основи виховання безпечної поведінки у дошкільному віці.

Література:

Основна:

1. *Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / автор. колектив; наук. керівництво О. В. Проскура – [3-є вид.]. – К.: Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. – 492 с.*
2. *Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.*
3. *Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.*
4. *Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.*

Додаткова:

1. *Психология воспитания / Под ред. В.А. Петровского. — М.: Аспект - Пресс, 1995. - 152 с.*
2. *Корчак Я. Как любить ребенка: Книга о воспитании / Януш Корчак /пер. с польск. – М.: Политиздат, 1990. – 493 с.*
3. *Федорова М. А. Зміст і методичні основи виховання дітей дошкільного віку: навч. посібник / М. А. Федорова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 118 с.*
4. *Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб.: Крисалл, 1996. – 446 с.*

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Складіть рекомендації для батьків щодо організації процесу фізичного виховання дітей в умовах сім'ї.
2. Складіть таблицю та проаналізуйте методи фізичного виховання дошкільників (за Є. Вільчковським).
3. Законспекуйте вправи, які можна використовувати на фізкультхвилинках на заняттях.
4. Проаналізуйте орієнтовний розподіл основних компонентів режиму дня для дітей різних вікових груп. Законспекуйте короткі художні твори, які можна використовувати перед або під час організації режимних моментів.
5. Проаналізуйте зміст культурно-гігієнічних навичок, які формуються у

дітей різних вікових груп (*на основі аналізу чинних програм*).

6. Підберіть музичний супровід для різних видів фізичної активності дітей (ранкова гімнастика, процедури загартування, гімнастичні вправи після денного сну, фізкультхвилинки)

7. Підберіть цікаві тексти фізкультхвилинок, продумайте час їх використання.

8. Розробіть план-конспект бесіди (*фрагмент заняття*), що передбачає вивчення або закріплення правил безпечної поведінки дитини.

9. Намалюйте серію ілюстрацій або плакат, що закликає дітей уникнення небезпечних ситуацій.

10. Спроектуйте варіант використання засобів і форм фізичного виховання протягом одного дня у роботі з дітьми певної групи.

11. Розробіть комп'ютерну презентацію для проведення заняття з виховання культури здоров'я (*наприклад, "Тіло людини", "Режим дня", "Обережність у поводженні з небезпечними предметами" та ін.*)

Запитання для самоконтролю:

1. У яких формах діяльності організовується і здійснюється фізичне виховання дітей у ЗДО?

2. Перерахуйте і розкрийте сутність методів фізичного виховання, що використовуються у педагогічному процесі ЗДО.

3. Перерахуйте найбільш відомі інноваційні технології використання загально розвивальних вправ у педагогічному процесі ЗДО.

4. Назвіть принципи проектування технологій виховання безпечної поведінки дошкільників.

5. Які задачі виховання культури здоров'я розв'язуються у педагогічному процесі ЗДО?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 13

Розумове виховання і пізнавально-мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. Сенсорне виховання дітей дошкільного віку (2 год.)

Мета: формувати у студентів знання про зміст та основні компоненти розумового виховання дошкільників; формувати практичні навички підготовки старших дошкільників до дослідницької діяльності; формувати у студентів уміння збагачувати чуттєвий досвід сприймання дошкільників, формувати сенсорні еталони і розвивати сенсорні здібності у дітей; формувати знання про особливості організації сенсорного виховання у

різних вікових групах ЗДО; формувати практичні навички організації різних видів діяльності дошкільників, що сприяє сенсорному розвитку.

План заняття:

1. Розумовий розвиток та розумове виховання дитини. Мета і завдання розумового виховання. Розумове виховання у різних видах діяльності дошкільників.
2. Особливості розумової активності дошкільників. Педагогічні умови, методи і прийоми формування розумової активності дошкільників.
3. Мета і завдання сенсорного виховання дошкільників.
4. Періоди засвоєння сенсорних еталонів у дошкільному віці.
5. Етапи сенсорного виховання дошкільників.
6. Роль вихователя у керівництві процесом сенсорного виховання дошкільників.

Література:

Основна:

1. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкільця. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Веракса Н.Е. Индивидуальные особенности познавательного развития детей дошкольного возраста / Под ред. О.М.Дьяченко. – М.: ПЕР СЭ, 2003 – 144 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. / І.М. Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. - 352 с.
3. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.

4. Метиева Л. А. Развитие сенсорной сферы детей. Пособие для учителей спец. (коррекц.) образоват. учреждений VIII вида / Л. А. Метиева, Э. Я. Удалова. - М.: Просвещение, 2009. - 160 с.
5. Никитин Б.П. Ступеньки творчества или развивающие игры / Б.П. Никитин.-М.: Просвещение, 1990.- 158 с.
6. Пиаже Ж. Суждение и рассуждение ребенка / Ж. Пиаже. СПб: СОЮЗ, 1997.-284 с.
7. Тамберг Ю.Г. Развитие творческого мышления ребенка / Ю.Г. Тамберг. -СПб.: Речь, 2002.- 176 с.
8. Туров М. Про злого колобка та добру лисицю. Виховуємо творчу особистість / М. Туров // Дошкільне виховання. – 2001. – № 3. – С. 22–23.
9. Угадай, как нас зовут: игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста / под ред. Л.А. Венгера, О.М. Дьяченко. М.: Просвещение, 1994. - 96 с.
10. Умственное воспитание дошкольников / Под ред. Н.Н. Поддъякова. М.: Педагогика, 1972. - 288 с.
11. Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб.: Крисалл, 1996. – 446 с.
12. Формування дослідницької культури старших дошкільників у проектній діяльності: метод. реком. /колектив авторів. – Запоріжжя: ТОВ “ЛПДС” ЛТД, 2013. – 56 с.: табл., іл. – (Бібліотека вихователя ДНЗ).

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Складіть рекомендації для батьків щодо організації процесу розумового виховання дітей в умовах сім'ї.
2. Проаналізуйте завдання розумового виховання дітей різних вікових груп у чинних програмах виховання дошкільників.
3. Проаналізуйте теорії розумового розвитку дітей Ж. Пиаже, О. Запорожця, Л. Колберга, Л. Венгера. Виділіть схожі та відмінні положення.
4. Запропонуйте методи і прийоми роботи з дошкільниками, що активізують процес розвитку їх розумової активності.
5. Складіть рекомендації для вихователя ДНЗ щодо створення педагогічних умов формування розумової активності дошкільників.
6. Запропонуйте серію дослідів з об'єктами природи для дітей старшого дошкільного віку для відповіді на одне з пізнавальних запитань дітей. Обґрунтуйте свій вибір.
7. Виготовте і проведіть ігри сенсорного змісту для дошкільників всіх вікових груп.

8. Складіть "Поради для батьків" щодо виховання спостережливості у дошкільників.
9. За допомогою цитат видатних вчених обґрунтуйте важливість розумового виховання дошкільників.
10. Підготуйте доповідь з електронною презентацією за темою «*Ideї сенсорного виховання у авторській педагогіці*» (за вибором один з авторів: М. Монтесорі, Ф. Фребель, Р. Штайнер, С. Френе, О. Тихеева, Ю. Фаусек, Ж. Декролі).
11. Створіть систематизований каталог ігор, спрямованих на вправи дошкільників у сприйманні і розрізненні якої-небудь властивості (на вибір: фактура поверхні, твердість, гнучкість, прозорість тощо)
12. Спроектуйте сенсорний центр для дітей однієї з вікових груп, де відображено зміст і розміщення матеріалів, варіанти сумісної діяльності дітей і вихователя у цьому центрі.

Запитання для самоконтролю:

1. Розкрийте особливості пізнавально-дослідницької діяльності дошкільників.
2. Розкрийте роль та особливості розвитку розумового компоненту у формуванні таких базових якостей дошкільника як спостережливості, розсудливості і допитливості.
3. Назвіть методи і прийоми виховання розумової активності дошкільників. Які з них, на Вашу думку, є найбільш ефективними?
4. Яку роль відіграє сенсорна вихованість у здатності дошкільника до спостережливості.
5. Назвіть авторів і програми сенсорного розвитку, які є визнаними в освітніх системах різних країн світу.
6. Чому саме у продуктивних видах діяльності забезпечується краща динаміка сенсорного розвитку. Доведіть це прикладами.
7. Яку властивість дитина пізнає раніше: колір чи форму. Обґрунтуйте своє твердження.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 14

Соціально-особистісне виховання дошкільників Моральне виховання дітей дошкільного віку. (2год)

Мета: формувати у студентів уявлення про зміст та основні компоненти морального виховання дошкільників; формувати практичні навички

підготовки старших дошкільників до виявлення моральної поведінки та формування моральних мотивів її; формувати у студентів знання про зміст і методи виховання у дошкільників культури спілкування, діяльності, поведінки; формувати практичні навички організації дитячого колективу дошкільників для спільної діяльності.

План заняття:

1. Особливості виховання моральних почуттів у дітей дошкільного віку.
2. Специфіка розвитку в дітей етичних уявлень.
3. Формування моральних звичок і збагачення морального досвіду поведінки дітей.
4. Особливості індивідуального підходу до соціально-морального розвитку дитини дошкільного віку.
5. Особливості виховання у дошкільників культури спілкування, поведінки і діяльності.
6. Соціально-особистісне виховання – важлива складова формування соціальної компетентності в дошкільників.
7. Шляхи і засоби патріотичного виховання дошкільників.
8. Виховання у дошкільників здатності до діяльності у колективі.

Література:

Основна:

1. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкільця. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Курста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Артемова Л.В. Соціалізація дитини в родині // Дошкільне виховання. – 2004. - №3. – С.3-5.

2. *Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.*
3. *Кононко О.Л. Психолого-педагогічні засади особистісно орієнтованого виховання дошкільників // Гуманістично-спрямований виховний процес і становлення особистості (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді) – Зб. наук. праць.- К.: ВіРА Інсайт, 2001–Кн. I.-С.30-38.*
4. *Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). - Навчальний посібник для вищих навчальних закладів.- К.: Освіта, 1998.- 288с.*
5. *Котырло В. К. Развитие волевого поведения у дошкольников / В.К. Котырло. – К.: Рад. шк., 1971. – 196 с.*
6. *Крутії К. Л. Скарбничка ігор для розумних батьків і кмітливих дітлахів / К. Л. Крутії. – Запоріжжя: ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2010 – 220 с.*
7. *Туров М. Про злого колобка та добру лисицю. Виховуємо творчу особистість / М. Туров // Дошкільне виховання. – 2001. – № 3. – С. 22–23.*

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Зробіть порівняльний аналіз висвітлення завдань і змісту виховання культури поведінки (спілкування) у дітей дошкільного віку за двома чинними освітніми програмами розвитку дошкільників.
2. Прочитайте твори *"Шкідливі поради" Г. Остера* та *"Роби не так, як Нетреб'як" О. Бобиря*, складіть план роботи з дітьми зі створення порад - навпаки: *"Як має поводити себе "по-справжньому" вихована дитина"*
3. Підготуйте ігри і завдання для дошкільників на тему: *"Вчимося домовлятися"*, основною метою яких є формування міжособистісного партнерства.
4. Підготуйте ігри і завдання для дошкільників на тему *"Поряд і разом"*, метою яких є формування злагоди у міжособистісних стосунках.
5. Розробіть практичні ситуації виховання культури спілкування і поведінки дошкільників. Самостійно конкретизуйте обране правило. Покажіть лінії ускладнення у підборі ситуацій.
6. Вигадайте оригінальну форму виготовлення пам'ятки для батьків щодо виховання культури спілкування старших дошкільників.
7. Проаналізуйте твір *С. Русової "Теорія і практика дошкільного виховання"*. Законспекуйте його основні положення.
8. Складіть рекомендації для батьків щодо організації процесу морального виховання дітей в умовах сім'ї.

9. Підготуйте реферативні повідомлення на теми:
  - *"Особливості розвитку етичних уявлень у дошкільників";*
  - *"Особливості розвитку моральних почуттів у дошкільників";*
  - *"Особливості становлення умінь моральної поведінки у дошкільників".*
10. Оформіть у вигляді таблиці завдання морального виховання для дітей різних вікових груп (на основі аналізу програм виховання дошкільників).
11. Складіть конспект виховного заходу з морального виховання та підготуйтеся до його проведення в аудиторії.
12. Підготуйте реферативні повідомлення, у яких розкривається проблема формування гуманних почуттів у дошкільників.
13. Обґрунтуйте роль діяльності у розвитку моральних почуттів у дошкільників, спираючись на основні положення праці *О.Запорожця "Виховання емоцій і почуттів у дошкільників"*. Обґрунтуйте зворотній вплив емоцій на розвиток діяльності.
14. Складіть таблицю *"Методи і прийоми виховання у дітей основ гуманізму"*.
15. Складіть портрет ідеально вихованої дитини дошкільного віку.
16. Підберіть або створіть самостійно діагностичні методики для виявлення рівня сформованості у дошкільників гуманних почуттів, гуманних взаємин, шанобливого ставлення до старших, відповідальності, колективізму.

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть особливості виховання культури поведінки у дітей дошкільного віку.
2. Назвіть особливості виховання культури спілкування у дітей дошкільного віку.
3. Назвіть особливості виховання культури діяльності у дітей дошкільного віку.
4. Назвіть педагогічні умови успішності виховання культури поведінки і спілкування у дітей дошкільного віку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 15

Естетичне виховання дітей дошкільного віку (2год)

Мета: формувати у студентів уявлення про зміст та основні компоненти естетичного виховання дітей дошкільного віку; формувати практичні навички майбутніх педагогів у використанні методів та засобів естетичного виховання дошкільників при організації освітнього процесу в ЗДО.

План заняття:

1. Естетичний розвиток і естетичне виховання дошкільників.
2. Завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку.
3. Зміст естетичного виховання дітей дошкільного віку.
4. Методи та засоби естетичного виховання дошкільників, їх реалізація у ЗДО.
5. Виховання почуття комічного у старших дошкільників як засіб естетичного виховання.

Література:

Основна:

1. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. / І.М. Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. - 352 с.
2. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб. : Питер, 2013. – 464 с.

3. Зінкевич-Евстигнеева Т. Д. *Путь к волшебству. Теория и практика сказкотерапии* / Т. Д. Зінкевич-Евстигнеева. – СПб.: Златоуст. 1998. – 352 с.
4. Карпинская Н. С. *Художественное слово в воспитании детей* / Н.С. Карпинская. – М.: Педагогика, 1972. – 151 с.
5. Козлова С.А. *Дошкольная педагогика* / С.А. Козлова, Т.А. Куликова. М.: Академия, 2002. - 416 с.
6. Стрелкова Л.П. *Уроки сказки* / Л.П. Стрелкова. М.: Просвещение, 1990.- 128 с.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте чинні освітні програми навчання і виховання дітей дошкільного віку щодо врахування завдань естетичного виховання дошкільників. Результати оформіть у таблицю.
2. Випишіть твори літературного та образотворчого мистецтва, рекомендовані програмами для використання у кожній з вікових груп ЗДО.
3. Створіть «Азбуку естетики», визначивши обсяг основних понять, проілюстрованих символічними зображеннями, що розкривають їх сутність, намалюйте схему взаємозв'язків основних понять теми.
4. Спроектуйте мету, зміст і форми проведення «Дня Сміху» у старшій групі ЗДО.
5. Підготуйте ігри для виховання почуття комічного у старших дошкільників.
6. Складіть перспективний план роботи з естетичного виховання на квартал за алгоритмом: форми і види діяльності, мета, тематика занять.

Запитання для самоконтролю:

1. Обґрунтуйте роль розвивального середовища в естетичному вихованні дітей.
2. Розкрийте різноманітність форм організації естетичного виховання та можливості використання різних видів дитячої діяльності для ознайомлення дітей з жанрами мистецтва.
3. Обґрунтуйте найбільш ефективні напрями спільної роботи ЗДО і сім'ї з естетичного виховання дошкільників.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 16

Трудове та економічне виховання дітей дошкільного віку (2год)

***Мета:** формувати у студентів уявлення про зміст та основні компоненти трудового виховання дошкільників; формувати практичні навички планування і організації трудової діяльності дошкільників; формувати у студентів уявлення про зміст та основні компоненти економічного виховання дошкільників; формувати практичні навички студентів з планування і організації діяльності з економічного виховання дітей дошкільного віку.*

План заняття:

1. Мета і завдання трудового виховання дошкільників.
2. Методи ознайомлення дошкільників з працею дорослих. Етапи ознайомлення з працею дорослих.
3. Особливості і види праці дітей дошкільного віку. Форми організації трудової діяльності дітей.
4. Загальні критерії трудової готовності дітей (за З.Борисовою).
5. Мета, зміст та завдання економічного виховання дошкільників.
6. Організація і планування процесу економічного виховання в різних вікових групах ЗДО.
7. Спрямованість предметно-ігрового середовища на економічне виховання дітей різних вікових груп.
8. Економічне виховання дітей у сім'ї.
9. Засоби виховання ощадливості у дітей дошкільного віку.

Література:

Основна:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2-х книгах. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. Видання / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. - К.: Либідь, 2003. - 344с.
3. Григоренко Г.І. Як виховувати ощадливість? : конспекти занять з дітьми старшого дошкільного віку /Галина Іванівна Григоренко, Раїса Пилипівна Жадан. – Запоріжжя: ТОВ «ЛППС» ЛТД, 2010. - 72с.

4. Жадан Р.П. Економічна освіта дітей старшого дошкільного віку (перспективно-календарне планування занять з економіки). / Р.П. Жадан, Г.І. Григоренко. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2006. - 116с.
5. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкільця. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
6. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 456с.
7. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 352с.

Додаткова:

1. Федорова М. А. Зміст і методичні основи виховання дітей дошкільного віку: навч. посібник / М. А. Федорова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 118 с.
2. Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб.: Крисалл, 1996. – 446 с.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. На основі аналізу програм виховання дошкільників зробіть порівняльну характеристику видів праці дітей у різних вікових групах (*результати оформіть у таблицю*).
2. Складіть рекомендації для батьків щодо організації процесу трудового виховання дітей в умовах сім'ї.
3. Складіть схему ускладнення завдань і змісту трудового виховання за різними видами праці в різних вікових групах.
4. Підготуйте реферативні повідомлення, у яких розкривається проблема організації процесу трудового виховання дітей у ЗДО.
5. Проаналізуйте завдання трудового виховання дітей різних вікових груп у чинних програмах виховання дошкільників. Результати оформіть у вигляді таблиці.
6. Обґрунтуйте зв'язок гри та трудової діяльності дошкільників. Запропонуйте шляхи використання ігрової діяльності з метою розвитку позитивного ставлення до праці.
7. Запропонуйте трудові доручення для дітей різних вікових груп (у приміщенні, на ділянці ЗДО).

8. Складіть текст консультації для батьків щодо видів діяльності, які дитина дошкільного віку може виконувати самостійно і разом з дорослим в умовах сім'ї.

9. Підготуйте реферативні повідомлення, у яких розкривається проблема організації процесу економічного виховання дітей у ЗДО.

10. Проаналізуйте завдання економічного виховання дітей різних вікових груп у чинних освітніх програмах для дошкільників. Результати оформіть у вигляді таблиці.

11. Підготуйте ігри, проблемні ситуації і проблемні запитання економічної тематики для дітей старшого дошкільного віку.

12. Розробіть текст консультації для педагогів дошкільних закладів на тему *"Дошкільники і економіка"*

13. Розробіть виховну бесіду з економічної проблематики для дітей старшої групи ЗДО (наприклад, на тему «Гроші»).

14. Згадайте твори літератури, де мають місце економічні відносини. Підготуйте запитання економічного характеру за цими творами.

15. Складіть перелік художньої літератури для дітей економічного змісту.

16. Розробіть конспекти занять для дошкільників, метою яких є виховання ощадливості:

- «Чому треба берегти взуття і одяг?»
- «Як берегти книгу?»
- «Економимо електрику, воду»
- «Я сьогодні покупець»

Запитання для самоконтролю:

1. Доведіть соціальну детермінованість змісту трудового виховання дітей дошкільного віку.

2. Обґрунтуйте зміст завдань трудового виховання дітей дошкільного віку.

3. Хто з відомих вчених зарубіжжя обстоював трудове виховання як пріоритетний зміст роботи в дошкільному закладі.

4. Назвіть вчених педагогів, які розглядали проблему формування елементарних економічних уявлень дошкільників.

Змістовий модуль 5. ДОШКІЛЬНИЙ ЗАКЛАД, СІМ'Я, ШКОЛА

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 17

Педагогічний процес у ЗДО. Особливості організації освітнього процесу у різновікових групах ЗДО (2год)

***Мета:** формувати у студентів знання про закономірності організації і структуру педагогічного процесу ЗДО; формувати практичні навички зі створення розвивального середовища як засобу підвищення якості педагогічного процесу у ЗДО.*

План заняття:

1. *Закономірності і структура педагогічного процесу. Основи цілісного педагогічного процесу у групах дошкільного віку.*
2. *Педагог як суб'єкт педагогічного процесу.*
3. *Планування педагогічного процесу у різних вікових групах. Особливості педагогічного процесу в групах раннього віку.*
4. *Педагогічна діагностика досягнень дітей дошкільного віку і моніторинг освітнього процесу у ЗДО.*
5. *Створення розвивального середовища як засіб підвищення якості педагогічного процесу у ЗДО.*
6. *Організація життя дітей у різновікових групах. Особливості ігрової та трудової діяльності дошкільників у різновікових групах.*
7. *Особливості освітньої діяльності дошкільників у різновікових групах. Особливості планування занять у різновікових групах.*

Література:

Основна:

1. *Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.*
2. *Особливості організації навчально-виховного процесу в різновікових групах ДНЗ /Н. І. Нечипорук, О. П. Педько, Т.М. Корж. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 184с.*
3. *Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с*

4. *Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. . – 352с.*

Додаткова:

1. *Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. / І.М. Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. - 352 с.*
2. *Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.*
3. *Крутий К. Педагогічний аналіз як функція управління дошкільним навчальним закладом: моногр. / К. Л. Крутий. – Запоріжжя: ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2007. – 236 с. – (Б-ка методиста дошк. навч. закл.).*
4. *Одаренные дети / под общ. ред. Г.В. Бурменской, В.М. Слущкого. М.: Прогресс, 1991. -376 с.*
5. *Пастюк О. Партнерство детей и взрослых? А почему бы и нет!:[монографія] / Ольга Пастюк. – Запорожье: ООО „ЛИПС” ЛТД, 2010. – 144 с.*
6. *Програма формування педагогічної культури батьків / [за ред. Постового В. Г.]. – К.: ДЦССМ, 2003. – 108 с.*
7. *Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; СПб.: Кристалл, 1996. – 446 с.*

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Законспекуйте влучні фрази про любов до дітей з творів Ш. Амонашвілі "Без сердца что поймем", Я. Корчака "Как любит ребенка".
2. Підготуйте та проведіть дискусію на тему: "Яким я бачу сучасного вихователя ЗДО".
3. Підготуйте колаж, що показує за допомогою постерів збагачений розвиток дитини в одному з видів дитячої діяльності (сюжетно-рольова гра, трудова діяльність, художньо-продуктивна діяльність та ін.) Доведіть вплив обраного Вами виду діяльності на розвиток наочно-образного мислення і творчої уяви, соціальних почуттів (у відповідності з концепцією ампліфікації О. Запорожця) (робота у малих групах).
4. Зробіть презентацію з фотографій розвивальних зон груп ЗДО, які Ви зробили під час ознайомлювальної практики.

5. Напишіть есе "Ігрове середовище дитинства": опишіть ідеальне ігрове середовище для дошкільника.
6. Розробіть плани-конспекти занять для різновікової групи.
7. Запропонуйте обладнання і шляхи створення розвивального середовища для дітей різновікових груп.
8. Підготуйте та проведіть ігри, що передбачають участь дітей різного дошкільного віку.

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть і розкрийте характеристики та особливості педагогічного процесу у ЗДО.
2. Назвіть особливості особистісно орієнтованої моделі взаємодії педагога з дошкільниками.
3. Які особливості дітей раннього віку необхідно враховувати в педагогічному процесі?
4. Назвіть характерні ознаки педагогічного процесу як системи; перерахуйте компоненти структури педагогічного процесу та етапи організації педагогічного процесу.
5. Схарактеризуйте основні особливості організації і проведення прогулянки в ЗДО в різних вікових групах.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 18

Роль сім'ї у вихованні дитини дошкільного віку. Планування і організація взаємодії ЗДО з сім'єю та соціальними установами (2 год.)

***Мета:** формувати у студентів уявлення про функції сім'ї та стилі взаємодії у сучасних сім'ях; формувати практичні навички проведення досліджень стосунків у сім'ї між дорослими і дошкільником та навички планування і організації корекційної роботи з усунення хиб сімейних стосунків; формувати у студентів уявлення про зміст, форми і методи співробітництва ЗДО з сім'єю, школою та культурним простором міста; формувати у студентів практичні навички організації ефективної взаємодії з сім'єю дошкільника та іншими соціальними інститутами.*

План заняття:

1. Сучасна сім'я та її функції. Особливості сімейного впливу на особистість дитини-дошкільника.

2. Педагогічні умови виховання дітей у сім'ї.
3. Стили взаємодії між дорослими та дітьми у сім'ї. Методи дослідження стосунків "дорослий-дитина" у сім'ї.
4. Форми і методи взаємодії ЗДО з сім'єю.
5. Педагогічна просвіта сучасних батьків як важливе завдання ЗДО.
6. Взаємодія ЗДО зі школою.

Література:

Основна:

1. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. - К.: «Академвидав», 2004. - 456с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. - К.: Видавничий дім «Слово», 2004. - 352с.

Додаткова:

1. Артемова Л.В. Соціалізація дитини в родині // Дошкільне виховання. - 2004. - №3. - С.3-5.
2. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. - СПб.: Питер, 2013. - 464 с.
3. Одаренные дети / под общ. ред. Г.В. Бурменской, В.М. Слуцкого. М.: Прогресс, 1991. -376 с.
4. Пастюк О. Партнерство детей и взрослых? А почему бы и нет!?: [монографія] / Ольга Пастюк. - Запорозьє: ООО „ЛИПС” ЛТД, 2010. - 144 с.
5. Програма формування педагогічної культури батьків / [за ред. Постового В. Г.]. - К.: ДЦССМ, 2003. - 108 с.
6. Фесюкова Л. Б. От трех до семи / Л. Б. Фесюкова. - Харьков: Фолио; СПб.: Кристалл, 1996. - 446 с.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Складіть анкету для батьків, на основі якої можна було б визначити

обізнаність їх з індивідуальними властивостями дитини.

2. Складіть тези консультації для батьків "Як виховувати позитивні взаємини між старшими та молодшими дітьми у сім'ї".

3. Складіть план виступу на педраді на тему "Підвищення педагогічної культури батьків".

4. Запропонуйте власні форми співпраці ЗДО із сім'єю.

5. Поспілкуйтеся з вихователями ЗДО і з'ясуйте, які труднощі виникають у них у процесі організації взаємодії з батьками.

Запитання для самоконтролю:

1. Перерахуйте стилі і типи сімейного виховання та визначте недоліки кожного з них.

2. Перерахуйте умови успішної взаємодії ЗДО з батьками дошкільників.

3. Назвіть форми організації взаємодії з батьками; які з них імпонують особисто Вам? Назвіть переваги і недоліки кожної з них.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 19

Готовність дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання (2 год)

Мета: формувати у студентів уявлення про зміст та основні компоненти готовності старших дошкільників до навчання у школі; формувати практичні навички підготовки старших дошкільників до навчання у школі та до використання методів визначення шкільної готовності.

План заняття:

1. Характеристика змісту та основних компонентів готовності дітей до шкільного навчання: фізіологічна, психічна та спеціальна.

2. Особливості організації процесу підготовки до школи .

3. Соціально-психологічна адаптація дитини до школи. Рівні адаптації.

4. Методи визначення готовності дитини до шкільного навчання.

Література:

Основна:

1. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Частина 2. Навчальний посібник. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т.І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2004. . – 456с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». / Т.І. Поніманська, Л.І. Дичківська. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 352 с

Додаткова:

1. Богуш А. М. Наступність в роботі дошкільної і початкової ланок освіти в світлі базового компоненту дошкільної освіти в Україні / А.М.Богуш // Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області у 2012–2013 навчальному році (дошкільна освіта): метод. рекомендації: у 3-х ч. / упоряд. Батліна Л. В., Григоренко Г. І. – Ч. III. – Запоріжжя: Акцент Інвест-Трейд, 2012. – 240 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. / І.М. Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. - 352 с.
3. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / под ред. А.Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. – СПб.: Питер, 2013. – 464 с.
4. Кулачківська С.Є. Я – дошкільник: Вікові та індивідуальні аспекти психологічного розвитку / С.Є.Кулачківська, С.О.Ладивір. -К.: Нора-прінт, 1996. -108с.
5. Построение развивающей среды в дошкольном учреждении / В.А. Петровский, Л.М. Кларина, Л.А. Смыгина и др. М.: Новая школа, 1993. - 107 с.
6. Фесюкова Л. Б. Год перед школой / Л. Б. Фесюкова. – Харьков: Фолио; М.: АСТ, 2000. – 496 с.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Розробіть поради для батьків, чії діти недостатньо готові до школи.
2. Обґрунтуйте значення виховання самостійності старших дошкільників для становлення готовності до шкільного навчання.

3. Запропонуйте вихователям види діяльності для вирішення теми:
"Виховання інтересу дітей до школи"

Запитання для самоконтролю:

1. Розкрийте зміст роботи вихователя по забезпеченню психологічної готовності дітей до шкільного навчання.
2. Поясніть зміст понять "підготовка до школи" та "готовність до школи".
3. Проаналізуйте, у чому виявляється соціальна готовність дитини до школи?
4. Перерахуйте тести, що використовуються для встановлення рівня шкільної зрілості дитини дошкільного віку.
5. Докладно висвітліть чинники готовності дітей до школи.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З КУРСУ «ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА»

1. Базові якості дошкільника як засіб формування особистісної зрілості.
2. Батьківський авторитет.
3. Види та структура дидактичних ігор, їх класифікація.
4. Виховання батьків.
5. Виховання вольової поведінки дітей дошкільного віку.
6. Виховання гуманних почуттів дітей дошкільного віку.
7. Виховання патріотизму у дошкільників.
8. Вікові кризи в розвитку дитини раннього та дошкільного віку (1 рік, 3 роки, 7 років).
9. Готовність дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання.
10. Дитина дошкільного віку як суб'єкт діяльності. Збереження дитячої субкультури.
11. Дошкільна освіта за кордоном.
12. Економічне виховання дітей дошкільного віку.
13. Завдання і зміст естетичного виховання дітей дошкільного віку.
14. Завдання та зміст морального виховання дітей дошкільного віку.
15. Завдання та зміст фізичного виховання дітей дошк. віку.
16. Заняття як форма організації навчання дошкільників. Типи занять. Етапи підготовки до заняття.
17. Засоби і методи естетичного виховання дітей дошкільного віку.
18. Засоби розумового виховання дошкільників, їх класифікація.
19. Засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку.
20. Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.
21. Зміст особистісно орієнтованого навчання дітей дошкільного віку.
22. Індивідуальні особливості дошкільників та їх врахування в освітньому процесі ЗДО.
23. Історія виникнення і становлення суспільного дошкільного виховання в Україні.
24. Конструкторсько-будівельні ігри у ЗДО.
25. Мета і завдання виховання дітей дошкільного віку.
26. Мета, завдання та зміст трудового виховання дітей дошкільного віку в дитячому садку.
27. Методи та засоби навчання дошкільників.
28. Методи педагогічних досліджень дітей дошкільного віку.
29. Моніторинг освітніх досягнень дітей дошкільного віку.

30. Освітні програми виховання та навчання дітей дошкільного віку, чинні у 2017-2018 н. р. .
31. Освітній потенціал інтегрованих занять у праці Н. Гавриш "Інтегровані заняття".
32. Основні поняття (категорії) дошкільної педагогіки.
33. Особистісні риси вихователя дітей дошкільного віку
34. Особливості виховання і навчання дітей раннього віку в умовах ЗДО.
35. Особливості виховання і навчання дітей у різновікових групах ЗДО.
36. Особливості впливу сім'ї на розвиток особистості дошкільника. Стили взаємодії батьків та дітей у сім'ї.
37. Особливості організації педагогічного процесу в різних вікових групах ЗДО.
38. Педагогічна культура батьків.
39. Педагогічний процес та його закономірності. Структура педагогічного процесу у ЗДО.
40. Педагогічні умови розвитку інтелектуальної активності дошкільників.
41. Планування роботи в ЗДО. Види планування (перспективне і поточне).
42. Предмет, завдання та функції дошкільної педагогіки як науки.
43. Принципи навчання дітей дошкільного віку.
44. Розкрити основні завдання та зміст Базового компонента дошкільної освіти (2012р.)
45. Роль дорослого в розвитку дитини раннього та дошкільного віку.
46. Рухливі та народні ігри дітей дошкільного віку.
47. Сензитивні періоди розвитку дитини раннього та дошкільного віку.
48. Система сенсорного виховання у ЗДО.
49. Соціально-особистісне виховання дітей дошкільного віку.
50. Сутність гри як провідної діяльності дитини раннього і дошкільного віку. Сучасна класифікація ігор.
51. Сутність мудрості виховання. Аналіз твору Ш.Амонашвілі «Педагогічні притчі».
52. Сюжетно-рольові ігри дітей дошкільного віку.
53. Театралізовані ігри дошкільників. Види театрів у ЗДО.
54. Типи закладів дошкільної освіти та їх функції.
55. Урахування гендерних відмінностей дітей дошкільного віку під час організації освітнього процесу у ЗДО.
56. Форми організації виховного процесу з дошкільниками (заходи, свята, справи, ігри). Методи виховання.
57. Форми організації навчання дошкільників.

58. Форми організації трудової діяльності дітей. Види трудових доручень дошкільникам.
59. Форми роботи дошкільного закладу з сім'єю.
60. Формування моральних звичок і збагачення морального досвіду поведінки старших дошкільників.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Авторитарність – соціально-психологічна характеристика особистості, яка відображає її прагнення максимально підкорити своєму впливові партнерів по взаємодії та спілкуванню.

Авторитет батьків – визнаний вплив на переконання і поведінку дітей, який ґрунтується на глибокій повазі і любові до батьків, довірі до високої значущості їхніх особистих якостей і життєвого досвіду, до їхніх слів і вчинків. А. б. створюється в результаті правильного виховання й здорових стосунків у сім'ї. Його міцність і дієвість залежать від єдності і послідовності вимог до дітей із боку дорослих членів сім'ї. Вимогливість батьків має поєднуватися із чуйним ставленням до дітей, знанням їхніх потреб, інтересів і нахилів, допомогою їм у навчанні, урахуванням їхніх індивідуальних і вікових особливостей.

Авторитет педагога – вплив педагога на формування особистості дитини, сила якого полягає у володінні ним такими достоїнствами як висока духовність, культура, інтелігентність, ерудиція, високі моральні якості, педагогічна майстерність.

Агресивність – емоційний стан або риса характеру, що характеризується імпульсивною активністю поведінки, негативними афективними переживаннями (гнів, злість), супроводжується бажанням завдати іншим шкоди – фізичної чи моральної.

Аксіологія – вчення про цінності суспільства, соціальних груп та особистості; розрізнять цінності соціальні, моральні, естетичні, педагогічні та ін.

Ампліфікація – максимальне використання можливостей кожного віку для повноцінного психічного розвитку дитини формами та способами діяльності, які найбільш значущі для неї (напр., гра, спілкування з дорослими та однолітками, образотворча діяльність, художня праця тощо)

Базовий компонент дошкільної освіти – державний стандарт, що містить норми і положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті.

Виховання дитини дошкільного віку – це залучення дитини до системи вироблених людством цінностей, організація умов для її духовного зростання, формування основ ціннісного ставлення до дійсності, створення фонду «Хочу».

Виховання дієве – виховання, що стимулює внутрішню активність особистості в організованій діяльності.

Виховання духовне – формування ціннісного ставлення до життя, що забезпечує стійкий та гармонійний розвиток особистості людини

Дошкільна дидактика – теорія навчання дітей дошкільного віку, яка визначає мету, розробляє зміст, методи й форми організації навчання дітей.

Дошкільне дитинство – унікальний, самоцінний період становлення особистості, що має яскраво виражену специфіку вікового розвитку, що вимагає особливого психолого-педагогічного супроводу та умов.

Дошкільна педагогіка — наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до вступу до школи.

Егоцентризм – особливість пізнавальної сфери дитини, що характеризується недосконалістю розвитку вищих психічних функцій; специфічна орієнтація дитини на себе, нездатність, невміння, небажання розглядати відмінну від власної точку зору.

Економічне виховання – цілеспрямований педагогічний вплив на дошкільника, організований з метою прищеплення поваги до результатів праці дорослих, розвитку бережливого ставлення до часу, знарядь праці, формування вміння планувати власну трудову діяльність, свої доходи, раціонально їх використовувати.

Екскурсія – форма організації навчання, суть якої полягає у можливості безпосереднього ознайомлення дітей із предметами, явищами природи, діяльністю дорослих у природних умовах.

Емпатія – співпереживання, розуміння будь-якого почуття, яке переживає інша людина, і відповідний вияв свого розуміння.

Естетичне виховання – послідовне формування у дітей естетичного ставлення до життя, розвиток сприймання і розуміння прекрасного у мистецтві, природі, взаєминах людей, художніх потреб і здатності до художньої творчості.

Еталони сенсорні – уявлення про чуттєві властивості, якості та ознаки об'єктів; загальноприйняті зразки кожного виду властивостей та відношень предметів.

Заняття– форма організації навчально-виховного процесу, за якої вихователь, працюючи з групою (або підгрупою) дітей в обмежений (за тривалістю) встановлений режимом час, організовує і спрямовує пізнавальну діяльність з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини.

Зона найближчого розвитку – це проміжок між рівнем актуального розвитку, що визначається за допомогою задач, які вирішуються самостійно та рівнем можливого розвитку, що визначається за допомогою задач, які вирішуються під керівництвом дорослих або у співробітництві з

розумнішими товаришами (Л. Виготський).

Ігрова діяльність у дошкільному віці – різновид активної діяльності дітей дошкільного віку, що складає основний зміст їхнього життя, є провідною діяльністю, тісно пов'язаною з подальшим навчанням і працею. Ігровій діяльності притаманні характерні риси: наявність мети, мотивів, засобів реалізації, плановірність дій, результату. У процесі ігрової діяльності задіяна вся особистість дитини: її психічні, пізнавальні процеси, воля, почуття, емоції, потреби та інтереси. Поєднання суб'єктивної цінності гри та її об'єктивного розвивального значення роблять гру найефективнішою формою життя дошкільника.

Індивідуальна робота – організована форма діяльності, яку проводять з вихованцями всіх вікових груп у вільний час (під час ранкового прийому, прогулянок тощо) в приміщенні і на свіжому повітрі. Її організовують з метою активізації пасивних дітей, додаткових занять з окремими дітьми.

Інновація педагогічна – введення нового в цілі, зміст, форми й методи освіти, в організацію спільної діяльності педагога і дитини тощо. Це процес створення, засвоєння, впровадження та поширення нового в освіті.

Компетентність – особистісна якість дитини, що характеризується обізнаністю, умілістю, вправністю у певному колі питань, ціннісному ставленні дошкільника до себе та інших людей, довкілля.

Компетентність життєва – активність дитини в ігровій, предметно-практичній діяльності, сформованість у неї базових якостей особистості (самостійність, працелюбність, людяність, самолюбність, спостережливність, відповідальність, розсудливість, справедливість, самовладання, креативність).

Компетентність соціальна – полягає у вмінні орієнтуватися у світі людей, здатності розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; вміння поважати інших людей, допомагати, турбуватися про них; здатність обирати відповідні ситуації спілкування і спільної діяльності; здатність відчувати своє місце в системі стосунків людей і адекватно поводитися.

Криза розвитку дитини – характеризується різкими особистісними змінами дитини. Перш за все це ланцюжок внутрішніх змін дитини, що тягнуть за собою перебудову внутрішнього переживання, що визначає ставлення дитини до середовища, зміну потреб і спонукань, що керують її поведінку.

Мета дошкільної освіти – розвиток дитини як особистості, що передбачає турботу про її здоров'я, духовний і соціальний добробут тощо.

Методи виховання – науково обґрунтовані загальні способи педагогічно доцільної суб'єкт-суб'єктної всіх учасників виховного процесу, спрямовані на досягнення мети виховання.

Методологія – це вчення про організацію діяльності, організувати будь-яку діяльність означає впорядкувати її цілісну систему з чітко окресленими характеристиками, логічною структурою і процесом її здійснення.

Моральне виховання – цілеспрямована взаємодія дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки.

Навчання – двобічний процес взаємодії вихователя і дітей, спрямований на засвоєння дітьми знань, оволодіння вміннями і навичками, здатність використовувати їх у житті, формування культури пізнання, створення фонду «Можу».

Педагогічне дослідження – процес і результат наукової діяльності, спрямований на отримання нових наукових знань про закономірності, структуру, механізми організації освітнього процесу.

Програма виховання і навчання – державний документ, який визначає цілі, завдання і зміст роботи з дітьми з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей.

Режисерські ігри – ігри дитини з іграшками та їх заміниками за створеним нею сюжетом.

Рефлексія педагогічна – уміння педагогів (батьків) аналізувати власну виховну діяльність, критично її оцінювати, знаходити причини помилок, неефективності методів, що використовуються, здійснювати добір методів та прийомів, адекватних ситуації та особливостям конкретної дитини.

Розвивальне середовище – комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі.

Розумове виховання – систематичний, цілеспрямований вплив дорослих на розумовий розвиток дитини з метою формування системи знань про навколишній світ, розвитку пізнавальної діяльності, здатності до самостійного пізнання.

Сензитивний вік – найсприятливіший період оптимальних можливостей для розвитку тих чи інших психічних функцій, а також для виховання і навчання.

Сенсорне виховання – система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання, вдосконалення відчуттів і

сприймань.

Система виховання – сукупність взаємопов'язаних цілей і принципів організації виховного процесу, методів і прийомів поетапної реалізації у межах певної соціальної структури (сім'ї, дитячого садка, школи, вузу, держави).

Система дошкільної освіти – це дошкільні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типів і форм власності; наукові і методичні установи; органи управління освітою; освіта та виховання у сім'ї.

Субкультура дитяча – 1. У загальному вимірі – все, що створене людським суспільством для дітей та дітьми. 2. Змістовний простір цінностей, установок, способів і правил діяльності та спілкування, які здійснюються в дитячих товариствах у тій чи іншій конкретно-історичній соціальній ситуації розвитку. До змісту С. д. належать: дитячий правовий кодекс, способи впливів на однолітків та вирішення конфліктних ситуацій (дражнилки, мирилки, лічилки), дитячий фольклор, захоплення (колекціонування), дитяча картина світу, як особлива система світоглядних знань (дитяче філософствування, словотворчість, казкові світи).

Сюжетно-рольова гра – образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей.

Трудове виховання – цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності.

Упертість – форма поведінки, обумовлена мотивом самоствердження, яка може виникнути внаслідок надмірної опіки, ігнорування дорослими прав дитини на самостійність.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку – систематичний вплив на організм дитини з метою його морфологічного і функціонального вдосконалення, зміцнення здоров'я, формування рухових навичок і фізичних якостей.

Форма організації навчання – спільна навчальна діяльність педагога і дітей, що здійснюється в певному порядку і встановленому режимі. За провідною діяльністю розрізняють такі форми організації навчання дошкільників: дидактична гра, екскурсія, заняття.

Ціннісне ставлення дитини – вибіркове, відносно стає ставлення, яке визначається потребами та інтересами дитини, системою її ціннісних орієнтацій та визначає для неї особистісний сенс у ставленні до певних об'єктів і явищ.

Нормативні документи системи дошкільної освіти.

- Закон України "Про дошкільну освіту"
- Закон України "Про освіту"
- **Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті;**
- **Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року;**
- **Базовий компонент дошкільної освіти в Україні;**
- Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні;
- **«Положення про дошкільний навчальний заклад», затверджене постановою Кабінетом Міністрів України від 12.03.2003 р. № 305;**
- Лист МОН України № 1/9-455 від 03.07. 2009 р. **«Планування роботи в дошкільних навчальних закладах»;**
- Лист МОН України № 1/9-36 від 24.01.2007 р. **«Про режим роботи дошкільних навчальних закладів»;**
- Лист МОН України № 1/9-263 від 07.05.2007 р. **«Про організацію обліку дітей дошкільного віку»;**
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.04.2003 р. № 257 **«Про затвердження Примірного статуту дошкільного навчального закладу»;**
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.10.2008 р. № 985 **«Інструкція з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах»;**
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 30.08.2005 р. № 432/496 **«Про вдосконалення організації медичного обслуговування дітей у дошкільному навчальному закладі»;**
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.09.2002 р. № 509 **«Про затвердження Типового переліку обов'язкового обладнання навчально-наочних посібників та іграшок в дошкільних навчальних закладах».**

**Перелік чинних освітніх програм рекомендованих МОН України
для використання у 2017/2018 навчальному році у дошкільних закладах**

№	Назва	Автори
I.	Комплексні освітні програми	
1.	Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років (2015 р).	кер. проекту Огнев'юк В. О., наук. ред. Беленька Г. В., Половіна О. А., авт. кол. Богініч О. Л., Коваленко О.В., Машовець М. А. та ін.
2.	Дитина в дошкільні роки. Комплексна освітня програма (2016).	наук. керівник Крутій К. Л.
3.	Українське дошкілля. Програма розвитку дитини дошкільного віку (2017р.).	Білан О. І, за заг. ред. О.В.Низовської
4.	Впевнений старт: Освітня програма для дітей старшого дошкільного віку (2017р).	Гавриш Н. В., Піроженко Т. О., Хартман О. Ю., Шевчук А. С., Рогозянський О. С.
5.	Соняшник. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку .	Калуська Л. В.
6.	Соняшник. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку .	Калуська Л. В.
7.	Оберіг. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років.	наук. керівник Богуш А. М.
8.	Я у Світі. Програма розвитку дитини дошкільного віку.	наук. керівник Кононко О. Л.
9.	Стежина. Комплексна альтернативна освітня програма для дошкільних навчальних закладів, що працюють за вальдорфською педагогікою.	Гончаренко А. М., Дятленко Н. М.

10.	Світ дитинства. Комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів.	наук. керівник Богуш А. М.
<i>II. Парціальні освітні програми</i>		
1.	Граючись вчимося. Англійська мова. Програма для дітей старшого дошкільного віку, методичні рекомендації.	Гулько С., Гусак Л., Лещенко З.
2.	Радість творчості. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку.	Борщ Р. М., Самойлик Д. В.
3.	Про себе треба знати, про себе треба дбати. Парціальна програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку.	Лохвицька Л. В.
4.	Скарбниця моралі. Парціальна програма з морального виховання дітей дошкільного віку.	Лохвицька Л. В.
5.	Казкова фізкультура. Парціальна програма з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку.	Єфименко М. М.
6.	Смайлик. Програма з формування основ комп'ютерної грамотності у дітей старшого дошкільного віку.	Резніченко І. Ю.
7.	Грайлик. Парціальна програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі.	Березина О. М., Гніровська О. З., Линник Т. А.
8.	Дитина в світі дорожнього руху. Програма з формування основ безпечної поведінки дітей дошкільного віку під час дорожнього руху.	Тимовський О. А., Репік І. А.
9.	Веселкова музикотерапія: оздоровчо-освітня робота з дітьми старшого дошкільного віку.	Малашевська І. А., Демидова С. К.

10.	Мудрі шахи. Програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шахи.	Семизорова В. В., Духновська О. І., Пашенко Л. Ю.
11.	Цікаві шашки. Програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шашки.	Семизорова В. В., Романюк О. В., Дульська Г. П.
12.	Горизонтальний пластичний балет (пластик-шоу). Програма з фізкультурно-корекційної роботи у дошкільних навчальних закладах за авторською естетико-оздоровчою системою.	Єфіменко М. М., Мельниченко Ю. В.
13.	Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот. Програма.	Богуш А. М.
14.	Шкіряний м'яч. Програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри у футбол.	Дроздюк В. І., Д'яконова Н. С., Коваленко Г.М., Якименко Н. І.
15.	Настільний теніс. Програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в настільний теніс.	Авраменко О. М., Дроздюк В. І., Коваленко Г.М., Якименко Н. І.
16.	Скарбниця гагаузької мови, мови моїх батьків. Навчальна програма для дітей старшого дошкільного віку дошкільних навчальних закладів.	Бучацька Т. Г., Кочмар Р.М.

**Орієнтовні схеми календарного планування освітньої роботи
вихователя за основними режимними моментами першої і другої
половини дня**

Перша половина дня			Друга половина дня		
Ранок	Заняття	Прогулянка	Праця, самостійна художня діяльність	Розваги, ігри	Прогу- лянка
Ігри, бесіди, спостереження, праця, індивідуальна робота з дітьми та батьками; самостійна рухова діяльність дітей	Тема. Програ-мовий зміст. Матеріали. План (хід) заняття.	Ігри, праця, Спостереження, спортивні ігри та вправи, індивідуаль-на робота з різних розділів програми, екскурсії, прогулянки. походи за межі дитячого садка, самостійна рухова діяльність дітей	Різні види праці (ручна, господарсь-ко-побутова, в природі) в різних формах. самостійна художня діяльність дітей (образо-творча, художньо-оформлю-вальна, мовлен-нева, музична, театралі-зована)	Різні види театрів (лялько-вий, тіньовий, іграшок тощо), ігри-драмати-зації, інсцені-зації, концерти, фізкуль-турні, музичні, літературні дозвілля	Ігри, спостере-ження, праця, індиві-дуальна робота з батькам, самостій-на рухова діяльність дітей

**Орієнтовна схема календарного планування освітньої роботи
вихователя за видами дитячої діяльності та формами роботи педагога з
дітьми**

Ігрова діяльність	Різні види ігор: сюжетно-рольові, будівельно-конструктивні, драматизації, дидактичні тощо.
Навчально-пізнавальна діяльність	Заняття (тема, програмовий зміст, матеріал, хід заняття)
Трудова діяльність	Різні види і форми праці
Комунікативна діяльність	Індивідуальні, групові, колективні бесіди з дітьми на особистісні, морально-етичні теми, організація і розігрування ситуацій міжособистісного спілкування тощо
Пізнавальна діяльність	Спостереження, цільові прогулянки, екскурсії, дитяче експериментування, досліди, читання художньої літератури тощо
Рухова діяльність	Рухливі ігри, елементи спортивних ігор та вправ, фізкультурні свята і розваги; прогулянки-походи за межі дитячого садка, самостійна рухова діяльність дітей тощо
Гурткова робота	Тематика гурткових занять згідно з планами керівників гуртків
Індивідуальна робота з дітьми та батьками	Індивідуальна робота з дітьми з різних розділів програми (ігри, вправи, бесіди, розмови та інші форми), індивідуальні бесіди, розмови, консультації для батьків

Навчальне видання

Валентьєва Т.І., Богдан Т.М.

ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА

Навчальний посібник

Технічний редактор
Малюнок обкладинки

Підписано до друку 26.12.2017 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 5,0. Обл.-вид. арк. 4,65.
Наклад 100 прим. Зам. № 0050.
